

Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Trimestrieel

Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse

DE CONJUNCTUURBAROMETER VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Nr 4 – April 2007

IRIS

UITGAVEN

DE CONJUNCTUURBAROMETER VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

Trimestrieel • April 2007

Alle rechten voorbehouden

Het reproduceren is niet toegelaten, noch geheel, noch gedeeltelijk, noch in de oorspronkelijke, noch in de bewerkte vorm, tenzij met schriftelijke machtiging vanwege het Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse – cel Analyse.

Het gebruik van uittreksels van deze publicatie als toelichting of bewijsvoering in een artikel, een boekbespreking of een boek, of een bestand is toegestaan, mits de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld.

Voor meer informatie in verband met deze publicatie, neem contact op met:

Mevrouw Christine Servaty
Ministerie van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest/BISA
T 02 800 36 15 – F 02 800 38 06
email cservaty@mrbc.irisnet.be

© 2007 Brussels Hoofdstedelijk Gewest – Alle rechten voorbehouden

V.U.: C. Servaty, Brussels Instituut voor Statistiek en Analyse (BISA) – cel Analyse

Brussels Hoofdstedelijk Gewest,
Kruidtuinlaan 20 – 1035 Brussel
T 02 800 36 15 – F 02 800 38 06
IRIS Uitgaven – D/2007/6374/162

9 789078 580010

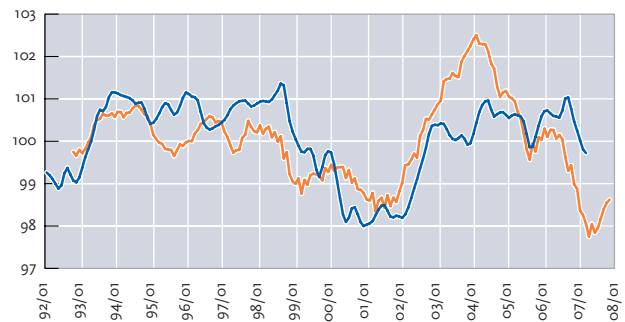
ISBN 9078580011

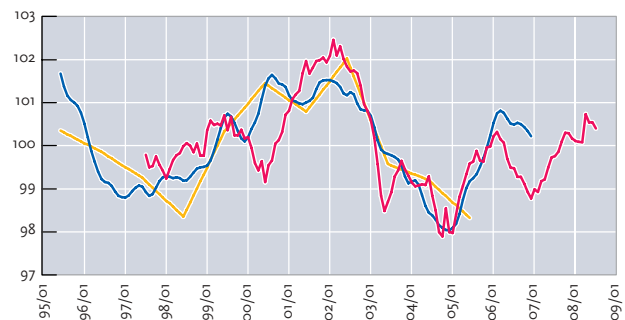
Inhoudstafel

SAMENVATTING	4
1. CONJUNCTUURINDICATOREN IN BRUSSEL	5
1.1. Evolutie van de vooruitlopende indicator van de economische activiteit	5
1.2. Evolutie van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator	7
2. BOORDTABEL	9
2.1. Internationale context	9
2.2. Nationale en regionale macro-economische ontwikkelingen	12
2.3. De Brusselse economie	15
2.4. Arbeidsmarkt	18
2.5. Onderzoek en ontwikkeling	22
3. BRUSSELSE KENMERKEN	23
4. DOSSIER : HERSTRUCTURERING IN DE BRUSSELSE AUTO-INDUSTRIE	29
4.1. Methodologische aanpak	29
4.2. Statistisch overzicht van de sector	30
4.3. Rechtstreeks effect	31
4.4. Onrechtstreeks effect	32
5. DOSSIER : DE GEMEENTELIJKE EN GEWESTELIJKE FISCALE DRUK OP DE GEZINNEN. OBJECTIVERING VAN DE VERSCHILLEN EN OMVANG ALS LOKALISATIECRITERIUM	34
5.1. Inleiding	34
5.2. Geografie van de fiscale druk	35
5.3. Relativering van het belang van de fiscaliteit	42
5.4. Conclusie	44

Conjunctuurcyclus werkloosheid

Conjunctuurcyclus van het regionaal BBP

Prognoses op drie maanden

Conjuncturele component werkloosheid	↓
Werkloosheid: werkloze werkzoekenden	→
Conjuncturele component economische activiteit	↑

De ramingen en commentaren werden opgemaakt op basis van de informatie die beschikbaar was tot op 10 april 2007 tenzij anders vermeld.

Samenvatting

- De economische groei op wereldvlak zou voor 2007 een zekere vertraging moeten kennen als gevolg van de conjunctuurdaling in de Verenigde Staten. Deze conjunctuurdaling is te wijten aan de sterke daling van de vastgoedprijzen en de impact ervan op de consumptie en de werkgelegenheid, maar ook aan de tijdelijke groeiverzwakking in Europa. De groei van de internationale handel zal evenwel verder ondersteund worden door de opkomende landen, in het bijzonder door China.
- Binnen de eurozone komen de groeivoorzichten in de buurt van 2,2%. De btw-verhoging in Duitsland zou nog een impact hebben op de consumptie, maar wellicht zullen de nieuw gecreëerde jobs en de recente daling van de olieprijs de consumptie bevorderen.
- Waar de Belgische economie in 2006 met ongeveer 3% groeide, blijven de voorzichten voor 2007 goed, al zou de groei nog slechts 2,2% bereiken. De economische activiteit profiteert van de gunstige ontwikkeling van de buitenlandse handel. Ze wordt verder ondersteund door de consumptie, want men verwacht nog steeds een positieve ontwikkeling op de arbeidsmarkt. De investeringen zouden blijven groeien, zij het aan een lager tempo. In de nabije toekomst blijft niettemin de evolutie van de olieprijs en van de dollar een onzekerheidsfactor.
- In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wijst de vooruitlopende samengestelde indicator van de economie op een eerder gunstige conjunctuurperiode voor 2007. Het einde van het jaar zou daarentegen eerder gekenmerkt worden door een lichte achteruitgang.
- Op het vlak van de arbeidsmarkt geeft de vooruitlopende samengestelde indicator een daling van de conjunctuur component voor de eerste twee kwartalen. Er wordt dan ook een daling van de cyclische component van het aantal werkzoekenden verwacht. In het derde kwartaal lijkt zich echter een nieuwe stijging af te tekenen.
- Tot slot omvat de conjunctuurbarometer voor het eerst twee themadossiers. Zo willen we de onderzoeksresultaten voorstellen rond thema's die in mindere of meerdere mate verband houden met het economische en sociale kader van Brussel. Het eerste dossier wil via een macro-economische benadering het effect van de herstructurering van Volkswagen vestiging op de economische activiteit in het gewest meten. Het tweede dossier, dat opgesteld werd door een team van het Institut de Gestion de l'Environnement et d'Aménagement du Territoire (IGEAT-ULB), behandelt de impact van de lokale en regionale fiscaliteit op het migratiegedrag van de gezinnen.

I. Conjunctuurindicatoren in Brussel

I.1. Evolutie van de vooruitlopende indicator van de economische activiteit

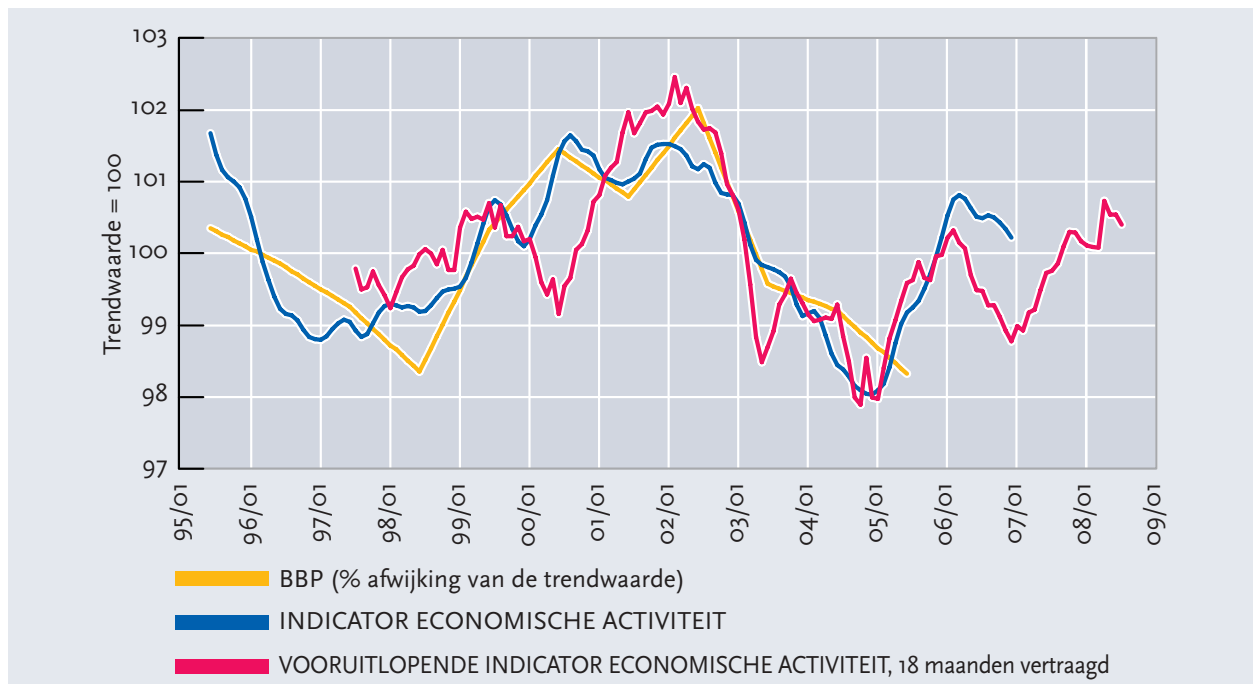
De vooruitlopende indicator van de economische activiteit in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest wordt bepaald op basis van maandelijks gegevens. Aan de hand van deze indicator kan men op korte termijn de conjuncturele evolutie van de toegevoegde waarde in het gewest voorspellen. De activiteit zelf wordt weergegeven door een samengestelde indicator waarvan de evolutie samenvalt met deze van het bruto binnenlands product (BBP) van het gewest. De samengestelde indicator maakt het mogelijk de ontbrekende BBP-gegevens te ramen voor de meest recente periode (2006).

De “gelijklopende” samengestelde indicator werd zodanig geselecteerd dat hij de specifieke structuur van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest weerspiegelt, met name een sterke specialisatie in de dienstensector. Deze indicator combineert immers de conjuncturele evoluties van de omzet van vijf tertiaire activiteiten: groothandel, stadsvervoer en wegtransport, post en telecommunicatie, informatica en ten slotte dienstverlening aan ondernemingen. De gelijklopende samengestelde indicator is de referentiereeks van het regionaal BBP. Aangezien de gewestelijke BBP-gegevens voor het jaar 2005 sinds kort beschikbaar zijn en het Instituut voor de Nationale Rekeningen (INR) een herziening berichtte voor de vorige jaren, kunnen we in deze uitgave een nieuwe raming maken van het gewicht van deze verschillende activiteiten in de gelijklopende samengestelde indicator.

De vooruitlopende indicator van de economische activiteit voorspelt de conjuncturele evolutie van deze referentiereeks. De conjunctuurcycli van diverse statistieken, die werden gekozen wegens hun beschikbaarheid, hun economische relevantie en hun vooruitlopend karakter, werden getest. Uiteindelijk werden twee nationale reeksen geselecteerd om de vooruitlopende indicator van de Brusselse economische activiteit samen te stellen: enerzijds de prognose van de ondernemers uit de sector dienstverlening aan ondernemingen over de algemene vraag volgens de conjunctuurenquête van de Nationale Bank, en anderzijds de index van de inkomende nieuwe orders in de industrie volgens de FOD Economie.

De vooruitlopende indicator loopt ongeveer 18 maanden vooruit op de referentiereeks van de economische activiteit. Deze periode weerspiegelt vrij goed de tijd die verstrijkt voordat een prognose van de vraag concreet wordt of voordat nieuwe bestellingen zich uiteindelijk vertalen in verkopen die in de btw-aangiften ingeschreven worden. In theorie kan de cyclus van de economische activiteit dus het voorwerp uitmaken van een prognose voor meer dan een jaar. Omdat we dit nieuwe hulpmiddel voorzichtig willen gebruiken en omdat de laatste waarnemingen onzekerder zijn, doen we er goed aan ons in eerste instantie te concentreren op de verwachte evolutie voor het volgende kwartaal.

GRAFIEK 1: Vergelijking van de vooruitlopende samengestelde indicator van de economische activiteit met de evolutie van de conjunctuur volgens de indicator van de economische activiteit en het BBP van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron : INR, FOD Economie-ADSEI, NBB en eigen berekeningen.

Grafiek 1 geeft naast de conjunctuurcyclus van het gewestelijk BBP ook de “gelijklopende” indicator van de economische activiteit weer, evenals de vooruitlopende indicator (vertraagd met 18 maanden) die erop anticipeert.

Hierbij stelt men vast dat de vooruitlopende indicator en de referentiereeks van de economische activiteit samenvallen, vooral na het jaar 2000. De gelijklopende indicator weerspiegelt duidelijk de sterke groei van het Brusselse BBP tijdens de periode 2000-2002. De grote vertraging van de drie volgende jaren is ook goed zichtbaar.

Volgens de voorlopige cijfers van de regionale rekeningen voor 2005 kende het BBP een sterke vertraging, zowel op nationaal als op gewestelijk niveau. In reële termen is de vertraging echter relatief minder uitgesproken in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dan op nationaal vlak. Enerzijds bevond het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zich in 2004 immers reeds in een dieper conjunctureel dal dan het land in zijn geheel. Anderzijds vertoonde de Brusselse conjunctuurcyclus volgens onze indi-

catoren vanaf 2005 een toename, terwijl de conjuncturele ommekeer op nationaal niveau langer op zich heeft laten wachten: rond midden 2005 volgens de globale synthetische curve van de Nationale Bank van België (NBB).

Deze duidelijke conjuncturele opleving van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kondigt dus een uitstekende groei van het BBP aan voor 2006, die overigens ook op nationaal niveau verwacht wordt. Vanaf het tweede kwartaal 2006 daalt de conjuncturele curve opnieuw. Op basis van een voortschrijdend jaargemiddelde houdt het herstel evenwel aan tot midden 2006. Overeenkomstig de nationale ramingen kondigt het einde van het jaar, en voor Brussel zelfs het tweede semester, zich eerder gematigd aan.

Maar, zoals we al aangaven in de vorige barometer, wijst de vooruitlopende indicator van de conjunctuur sinds het begin van dit jaar duidelijk opnieuw op een stijging. Deze beweging zet zich door tijdens de eerste drie kwartalen van 2007, om naar het jaareinde toe licht te dalen.

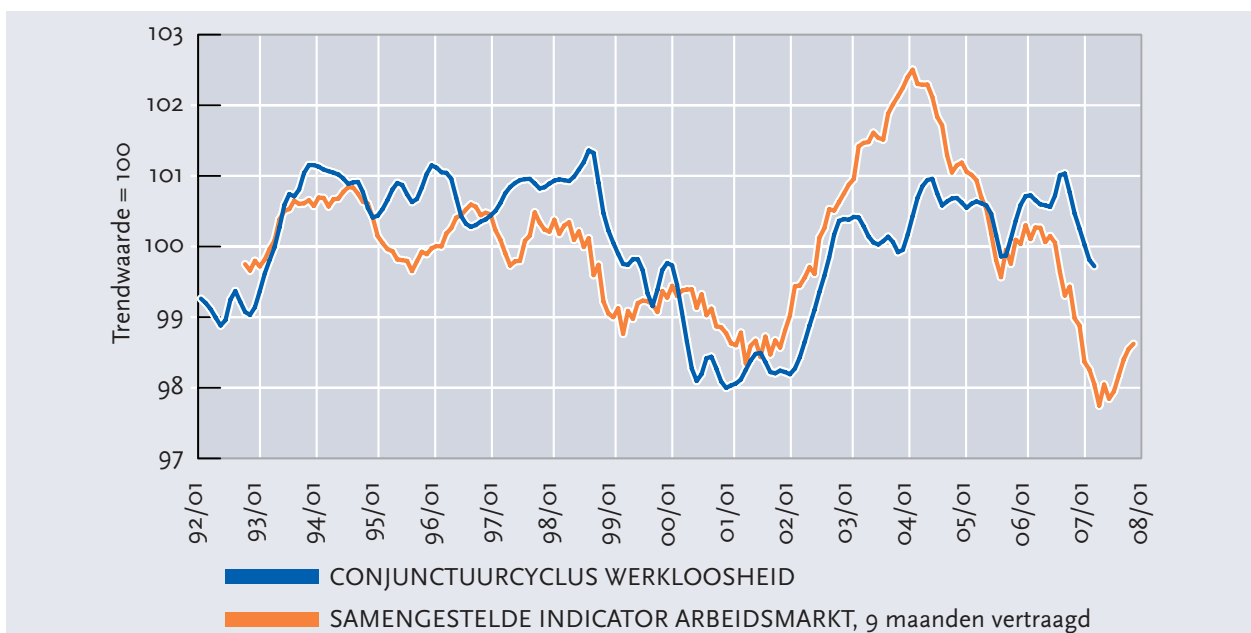
1.2 Evolutie van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator

Aan de hand van de vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt kan men de evolutie van het aantal werkzoekenden in Brussel voorspellen. De werkloosheid geeft immers een indicatie van het onevenwicht tussen de vraag naar werk en het arbeidsaanbod. In dit opzicht is het een belangrijk gegeven voor het beleid van het gewest.

De vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt is meer bepaald een raming van de conjuncturele component van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De prognosetermijn hiervan wordt geschat op negen

maanden. De vooruitlopende indicator van de arbeidsmarkt werd samengesteld op basis van twee reeksen die werden afgevlakt en gecorrigeerd op seizoensinvloeden. De eerste is de Federgon-index die een beeld geeft van de evolutie van de uitzendarbeid in België. De uitzendsector staat erom bekend dat hij relatief snel reageert op schommelingen in de vraag naar arbeid. De tweede reeks is het aantal vacante betrekkingen die de BGDA ontvangen heeft en beheert. Dit aantal geeft ook een vroeg signaal van de evolutie van de vraag. De laatste gegevens die ingezameld werden voor deze twee statistieken hebben betrekking op maart 2007.

GRAFIEK 2: Vergelijking van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator met de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Bron : BGDA, Federgon en eigen berekeningen.

Grafiek 2 geeft de conjuncturele component van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. De evolutie van het totaal aantal NWWZ wordt getoond in grafiek 11.

Het tweede semester 2006, en meer bepaald het laatste kwartaal, werd gekenmerkt door een daling van het aantal werkzoekenden. De grootste afname

werd opgetekend in de leeftijdscategorie 25-50 jaar, terwijl de categorie van de 50-plussers een lichte toename kende. Tijdens het eerste semester van 2007 zou de dalende conjunctuur beweging die eind 2006 ingezet werd, aanhouden. Mede dankzij de sterke toename van de aanvragen die de BGDA ontvangen heeft, wijst de vooruitlopende indicator duidelijk op een conjuncturele daling van het aan-

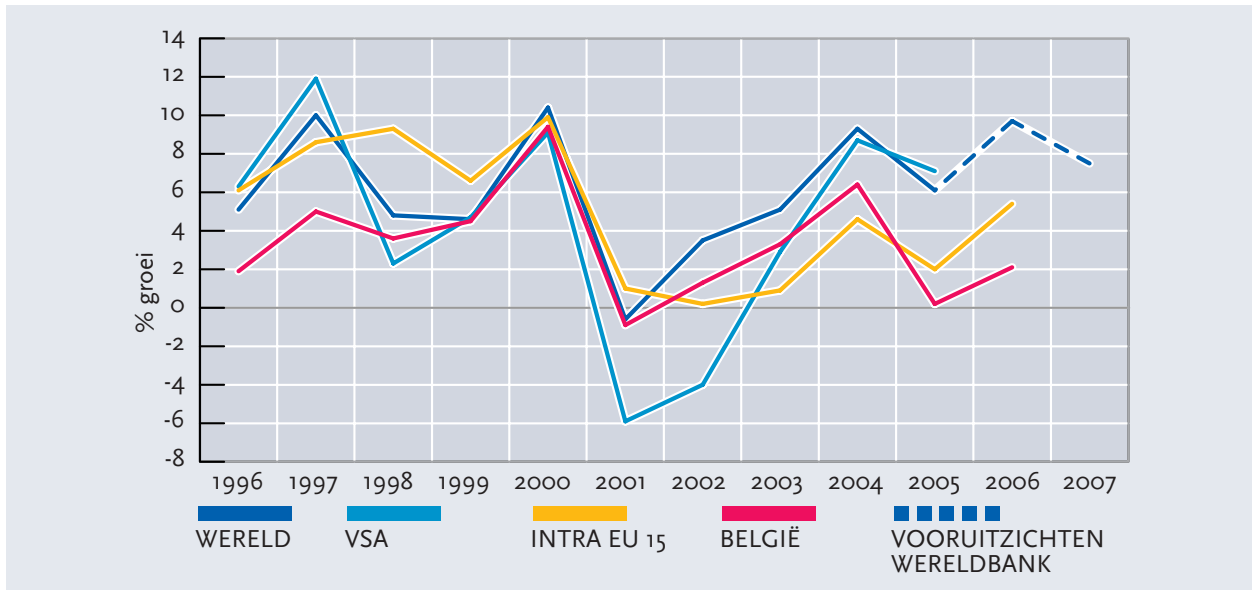
tal werkzoekenden. Deze situatie zou evenwel tijdelijk zijn. Voor het tweede semester 2007 wordt immers een conjuncturele stijging van de werkloosheid verwacht. Deze komt overeen met een lichte vertraging die wordt geregistreerd in de cycli van de uitzendarbeid en de vacatures op het einde van 2006. Zelfs als de voorspelde conjuncturele evolutie tijdelijk afwijkt van de tendens, kent het

tweede semester duidelijk een toenadering tussen de indicator en de onderliggende tendens (waarde 100). Maar aangezien de indicator van de activiteit sinds begin 2007 opnieuw stijgt, zou de conjuncturele stijging van de werkloosheid van voorbijgaande aard moeten zijn. Toch herinneren we eraan dat de werkloosheid in de loop van 2007 een stijgende lange-termijn trend blijft vertonen.

2. Boordtabel

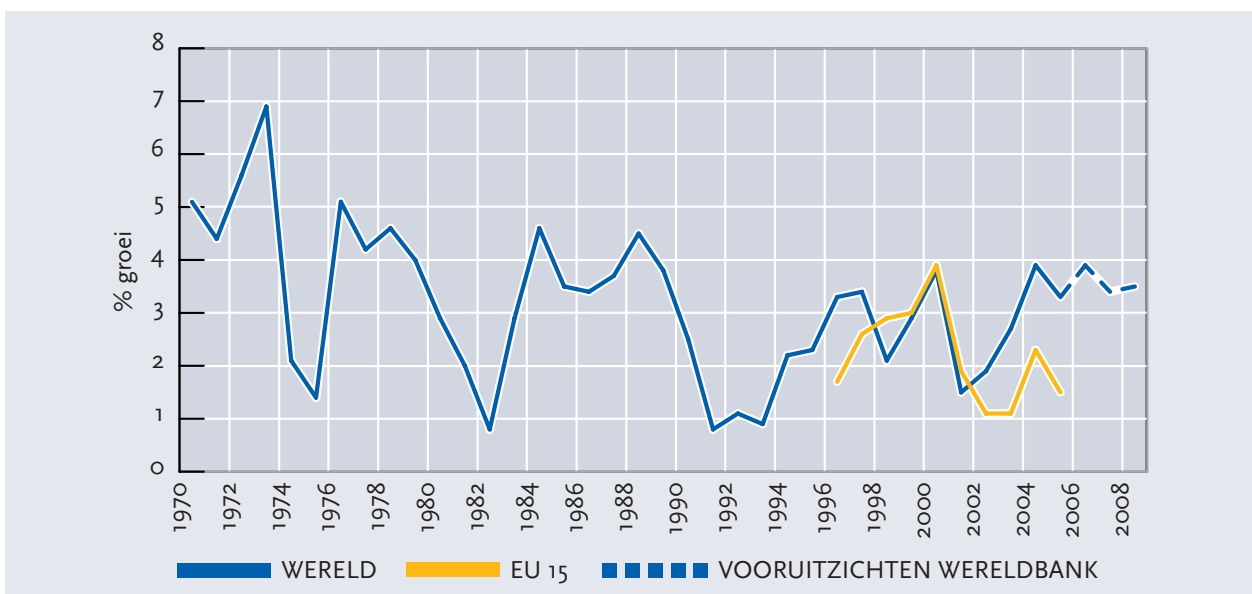
2.1. Internationale context

GRAFIEK 3: Evolutie van de wereldhandel in reële termen 1996-2007

Bron: Eurostat, Nationale Bank van België, WHO, Wereldbank.

GRAFIEK 4: Evolutie van de groei van het Wereld- en Europese-BBP in reële termen 1970-2008

Bron: WHO, Eurostat, Wereldbank.

Door de ineenstorting van de dotcom-bedrijven, de crisis in de informatie- en communicatietechnologie en de geopolitieke schokken werd het begin van de jaren 2000 gekenmerkt door een eerder somber economisch klimaat. Pas in 2003 liet de heropleving op wereldvlak zich echt voelen. De Verenigde Staten waren de eerste om opnieuw aan te knopen met een flinke groei. Het jaar daarna volgden Europa en in mindere mate Japan. Momenteel is het vooral de sterke groei van de opkomende economieën zoals China, India en Brazilië, die de wereldeconomie aanzwengelt. Volgens ramingen¹ van de Wereldbank is het handelsvolume in 2006 met 9,7% toegenomen, en wordt voor 2007 een toename van 7,3% op jaarbasis verwacht.

Voor het eerste kwartaal 2007 verwacht men een voortzetting van de groeivertraging van de wereldeconomie die in het derde kwartaal 2006 ingezet werd, rekening houdend met de zwakke conjunctuur in de Verenigde Staten en de tijdelijk zwakkere groei in Europa. De daling van de Amerikaanse vastgoedmarkt zal immers zwaarder op de groei doorwegen dan verwacht. Uit een enquête van Bloomberg over het consumentenvertrouwen in de Verenigde Staten blijkt dat 60% van de ondervraagden in de loop van het jaar een recessie verwacht. Daarnaast leidde de btw-verhoging in Duitsland in januari 2007 eind 2006 tot de vervroegde aankoop van een deel van de duurzame producten, wat in het nadeel speelde van de consumptie begin 2007.

Het tweede semester 2007 zou een opleving moeten kennen, door de afzwakking van de impact van de btw-verhoging in Duitsland en een correctie op de Amerikaanse vastgoedmarkt. Op middellange termijn zou de groei evenwel behouden blijven op basis van wederzijds compenserende groeicijfers van de verschillende economische zones. De Wereldbank gaat uit van een reële groei van de wereldeconomie van 3,4% in 2007 en van 3,5% in 2008.

Voor de Verenigde Staten kan men een lichte groeivertraging verwachten op basis van de recessie in de residentiële vastgoedsector. Dit heeft een verlies

aan arbeidsplaatsen tot gevolg, die op haar beurt leidt tot een daling van de consumptie en van de residentiële investeringen. Volgens de laatste vooruitzichten van het Internationaal Monetair Fonds² zou de Amerikaanse groei op jaarbasis evolueren van 3,3% in 2006 naar 2,2% in 2007.

Volgens de laatste economische vooruitzichten van de OESO³, zou de economische groei binnen de eurozone waarschijnlijk ongeveer 2,25% bedragen voor 2007 en 2008. De aanhoudende verbetering van de arbeidsmarkt en de afremming van de inflatie die eind 2006 begon, zouden de consumptie van de gezinnen moeten versterken. Bovendien wordt verwacht dat de export de industriële activiteit zal blijven ondersteunen. Deze heropleving, die in 2006 startte, dreigt verzwakt te verlopen voor Duitsland, de motor van de Europese economie, als gevolg van de beslissing om de btw op te trekken tot 19%. Men verwacht dus een achteruitgang van de consumptie-uitgaven, maar het hoge consumentenvertrouwen doet echter vermoeden dat deze daling van tijdelijke aard zal zijn.

Op het vlak van het monetair beleid liet de Amerikaanse Federal Reserve haar belangrijkste interestvoet al meer dan zes maanden onveranderd op 5,25%, en dit rekening houdend met de vertraging van de Amerikaanse groei. Aangezien er tekenen zijn die wijzen op een daling van de inflatiespanningen (daling van de olieprijsen), lijkt een nieuwe stijging van de rentevoeten in 2007 weinig waarschijnlijk.

De Europese Centrale Bank (ECB) is van haar kant in maart 2007 overgegaan tot een monetaire verstrakking, zoals door de meeste economen werd verwacht. De richtrente van de Centrale Bank bedraagt momenteel 3,75%. Na de laatste verklaringen van de voorzitter, die wees op het risico van een prijsontsporing als gevolg van de loonsverhogingen, verwachten de financiële markten dat de monetaire schroeven in juni van dit jaar opnieuw aangedraaid worden. De langetermijninterestvoet (23/04/2007) bedraagt 4,24%, wat helemaal aansluit bij de stijgende tendens die in 2006 werd ingezet.

¹ Global Economic Prospects 2007: Managing the Next Wave of Globalization, Wereldbank 2007.

² World Economic Outlook, april 2007, Internationaal Monetair Fonds.

³ Economic survey of the Euro Area 2007, 4 januari 2007, OESO.

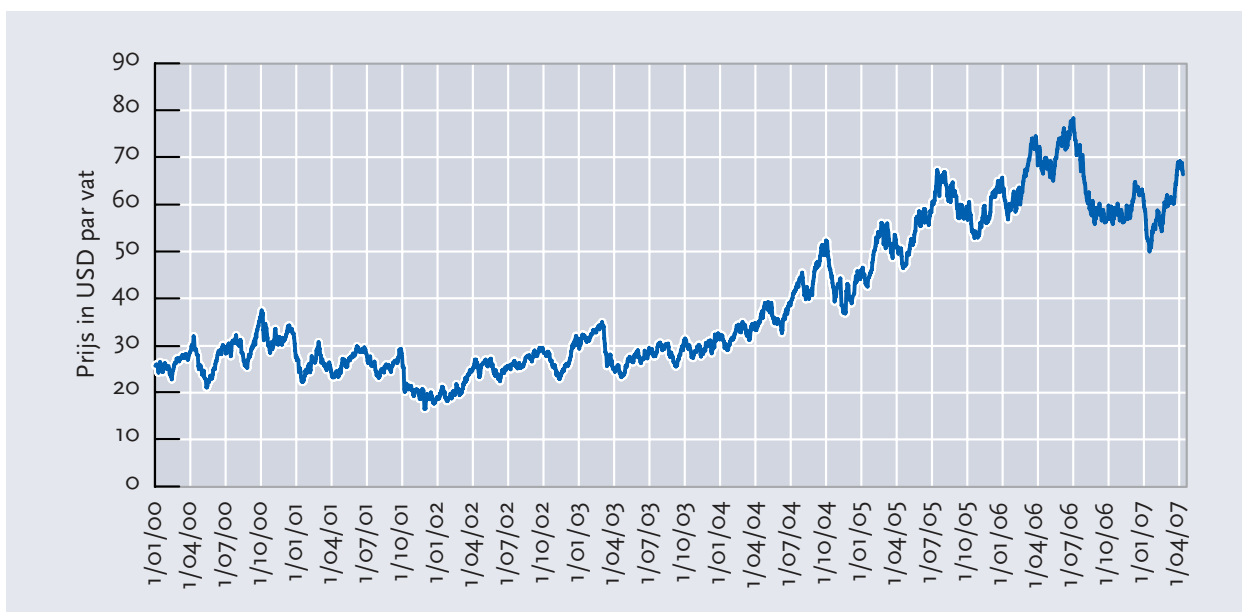
TABEL 1: De evolutie van de wisselkoers van de US Dollar tegenover de Euro

	US dollars per Euro	
	Periode-gemiddelde	Einde periode
2006-09	1,2727	1,2660
2006-10	1,2611	1,2696
2006-11	1,2881	1,3200
2006-12	1,3213	1,3170
2007-01	1,2999	1,2954
2007-02	1,3074	1,3211
2007-03	1,3242	1,3318

Bron : IMF, ECB.

De tabel hierboven geeft de wisselkoers van de Amerikaanse dollar tegenover de euro weer. In 2006 daalde de dollar meer dan 10% in waarde tegenover de euro, gezien de stijging van het lopende Amerikaanse tekort en het kleinere verschil tussen de Amerikaanse en Europese interestvoeten. Voor het eerst sinds januari 2005 heeft de euro in april de drempel van 1,36 dollar overschreden. De meeste economen denken dat deze tendens de volgende maanden zal aanhouden. Dit wordt met name weerspiegeld in de termijnkoersen die de euro eind april 2007 tot 1,32 dollar waarden. ⁴

GRAFIEK 5: Evolutie van de prijs van de ruwe olie

Bron: U.S. Department of Energy, Energy Information Administration.

Grafiek 5 geeft de evolutie weer van de olieprijsen sinds 2000. Terwijl de prijs van de ruwe olie van 2000 tot eind 2002 rond 30 \$ schommelde, luidt 2003 duidelijk het begin van een stijgende beweging in. Sinds 2003 stellen we immers een bijna permanente stijging van de prijs van de ruwe olie vast. Diverse factoren hebben hiertoe bijgedragen. In de eerste plaats verwijzen we naar de groei van de wereldeconomie en meer bepaald van de opkomende landen zoals China, dat de primaire ener-

gievraag sterk heeft opgedreven. Zo heeft China, dat voor ongeveer 20% van zijn energiebehoefte een beroep doet op olie, tussen 2001 en 2004 voor 52% bijgedragen tot de groei van de vraag naar energie op wereldvlak ⁵.

Daarnaast hebben enkele onverwachte factoren tot tijdelijke tekorten geleid, zoals de orkaan Katrina, die grote schade veroorzaakte aan de boorinstallaties in de Golf van Mexico. Daarenboven bestaat de vrees

⁴ Deze barometer is gebaseerd op gegevens afgesloten op 10 april 2007, met uitzondering van de olieprijs en de dollarkoers, waarvoor de gegevens betrekking hebben op de periode tot respectievelijk 17 april 2007 en 30 april 2007.

⁵ Noël P., Meidan M., (2005), China's Energy Needs, IFRI

dat de globale bevoorrading van ruwe olie in het gedrang komt door de mogelijke terroristische dreiging, de toestand in Irak en de spanningen met Iran.

Eind 2006 kende de olieprijs een substantiële daling. Begin januari bereikte de olieprijs zijn laagste niveau sinds meer dan een jaar. De markten veronderstellen dat de groeivertraging in de Verenigde Staten tot een algemene afkoeling van de wereldconjunctuur zal leiden. Bovendien hebben de zachte winter in het noordelijk halfrond en

de grote Amerikaanse voorraden bijgedragen tot een daling van de vraag en zo ook tot een terugval van de prijzen.

Door de spanningen met Iran, vierde grootste uitvoerder ter wereld, stegen de olieprijzen einde maart tot hun hoogste niveau sinds begin 2007. De prijzen blijven over het algemeen op een hoog niveau en elke belangrijke verstoring van de oliebevoorrading dreigt opnieuw tot een stijging te leiden.

2.2. Nationale en regionale macro-economische ontwikkelingen

In 2006 kende de Belgische economie een hoge jaargroei van 3%⁶. De conjunctuur was bijzonder gunstig in het begin van het jaar, maar verzwakte de twee laatste kwartalen, ook in Brussel. In een context van internationale economische verzwakking blijft de verwachte Belgische groei voor 2007 goed, al zou deze slechts 2,2% bereiken.

Door het beperken van de verliezen van marktaandeel die België in 2006 kende, zou ons land een sterke stijging (ongeveer +6,5%) van zijn export en import moeten optekenen, en dit ondanks de vertraging bij de potentiële buitenlandse markten. In tegenstelling tot 2006 zou de buitenlandse handel netto een positieve bijdrage leveren voor de nationale economische groei, ook al blijft de evolutie van de dollar onzeker.

De bijdrage van de privé-consumptie zou daarentegen enigszins afnemen, hoewel ze op een hoog niveau blijft. De gunstige impact van de belastinghervorming loopt in 2006 ten einde, maar in 2007 zorgen de hogere rentevoeten voor hogere inkomsten uit vermogen voor de gezinnen en wordt het vertrouwen van de gezinnen verder ondersteund door de positieve ontwikkelingen op de arbeidsmarkt.

De vertraging is het meest uitgesproken bij de investeringen. Vooral de investeringen in infrastructuur door de plaatselijke overheden zouden gevoelig dalen ten opzichte van 2006. De privé-investeringen zouden blijven groeien, maar aan een iets lager ritme dan vorig jaar.

TABEL 2: Jaarlijkse groeipercentages van het BBP tegen constante prijzen : vergelijking tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, het Rijk en de Europese Unie

	Brussels Hoofdstedelijk Gewest		België	EU-15
2000	3,5	(-0,4)	3,7	3,9
2001	1,9	(-0,8)	0,8	1,9
2002	3,4	(0,3)	1,5	1,1
2003	0,3	(0,2)	1,0	1,1
2004	2,0		3,0	2,3
2005	1,6		1,1	1,5
2006(e)	-		3,0	2,7 (0,1)
2007(e)	-		2,2 (0,1)	2,2

(e) Schattingen. Tussen haakjes: verschil met vorige barometer.

Bron : Eurostat, INR, NBB.

⁶ Economische vooruitzichten van februari 2007 van het Federaal Planbureau voor de economische begroting.

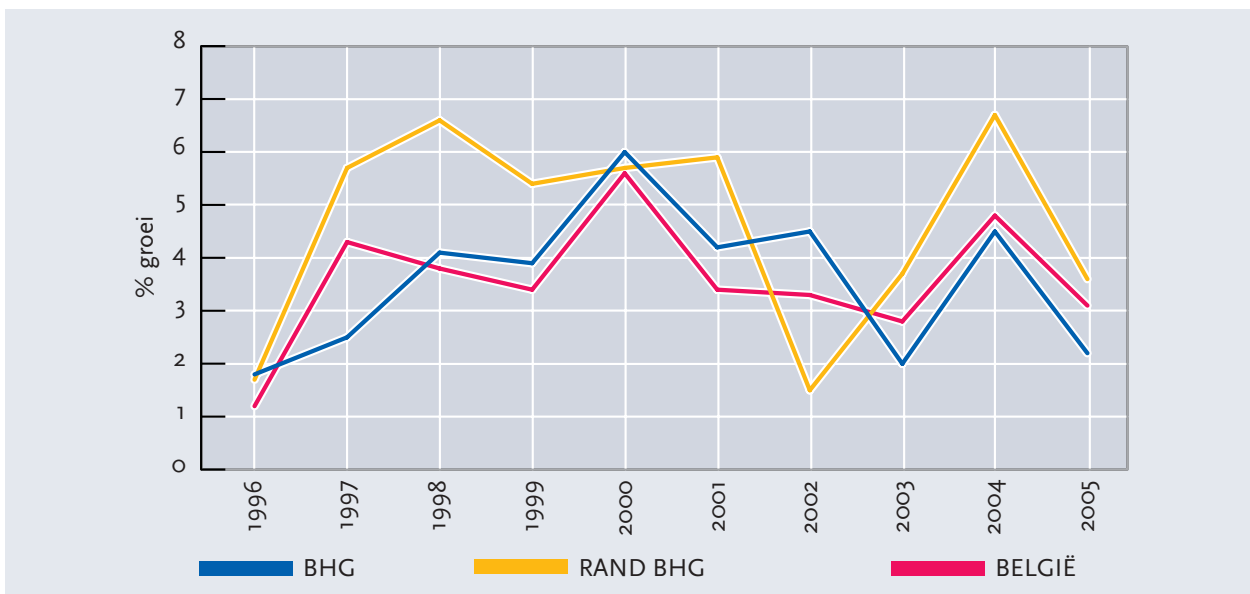
In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de (niet definitieve) raming van het Instituut voor de Nationale Rekeningen voor 2005 bekend. De groei van het BBP tegen lopende prijzen bleek in 2005 minder goed (2,2%) dan gemiddeld in het land (3,1%). Maar door haar hoofdzakelijk tertiaire sectorstructuur lijkt de Brusselse economie minder gevoelig te zijn voor de prijsstijgingen die in 2005 opgetekend werden. Als gevolg daarvan kende het gewest in reële termen een hogere groei van zijn BBP (1,6%) dan het land in zijn geheel (1,1%).

Maar net zoals op het nationale en internationale niveau was de economische groei in 2005 voor Brussel aan de lage kant. Als kleine open economie en belangrijk dienstencentrum wordt het gewest immers beïnvloed door de internationale conjunctuur. De economische activiteit in Brussel had in 2005 vooral te lijden van de negatieve groei van de financiële activiteiten, en in mindere mate van een vertraging in de activiteiten van de transport- en

communicatiesectoren, die het voorbije decennium een belangrijke motor voor de Brusselse economie vormden.

Bovendien kan de bijzondere sectorstructuur van Brussel ook aanleiding geven tot bepaalde verschillen tussen het conjuncturele profiel van het gewest en dat van het land. Zo kende Brussel in 2001 en 2002 een hoger groeitempo dan de rest van België (zie grafiek hieronder). De evolutie van de Brusselse toegevoegde waarde is dan in 2003 sterker gedaald en heeft zich niet zo goed hersteld in 2004. Het lichte herstel op jaarbasis dat men vanaf 2005 had kunnen verwachten op basis van de indicatoren in het vorige hoofdstuk, lijkt zich niet door te zetten, al tekent het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tegen constante prijzen betere resultaten op dan het hele land. In termen van groei van het BBP zou het herstel zich dus waarschijnlijk in 2006 en verder in 2007 aftekenen.

GRAFIEK 6: Jaarlijkse groei van de bruto toegevoegde waarde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, in de arrondissementen van de rand* en in België

* De rand bedoelt de Vlaams Brabant en de Waals Brabant.

Bron : INR.

Door de peri-urbanisatie, die we ook in andere Europese metropolen zien, vertoont de Brusselse Rand de laatste jaren globaal genomen een grotere groei dan die van het gewest in strikte zin en zelfs

die van het hele land. Zo bedroeg de groei van de twee Brabantse provincies ondanks de ongunstige conjunctuur in 2005 tegen lopende prijzen 3,6%. Deze grensarrondissementen van het Brussels

Hoofdstedelijk Gewest beschikken over grotere ruimtes en hebben meer ruimte voor de uitbouw van industriële productie. Door deze bijzondere situatie hebben zij wellicht ook een groeiprofiel dat gekenmerkt wordt door meer uitgesproken jaarschommelingen. Tot slot noteren we nog dat in vergelijking met de vorige jaren de groeipercentages van de rand en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest sinds 2004 in dezelfde richting evolueren.

• Inflatie

TABEL 3: Evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen

	Index (2004 = 100)	Jaarlijkse groeivoet (%)
2006-07	105,1	1,6
2006-08	105,3	1,6
2006-09	105,0	1,2
2006-10	104,8	1,2
2006-11	105,0	1,5
2006-12	105,2	1,6
2007-01	105,2	1,7
2007-02	105,8	1,8
2007-03	105,8	1,8
2007-04 (e)	106,0	1,5
2007-05 (e)	106,3	1,4
2007-06 (e)	106,4	1,5

(e) Schattingen.

Bron : Federaal Planbureau.

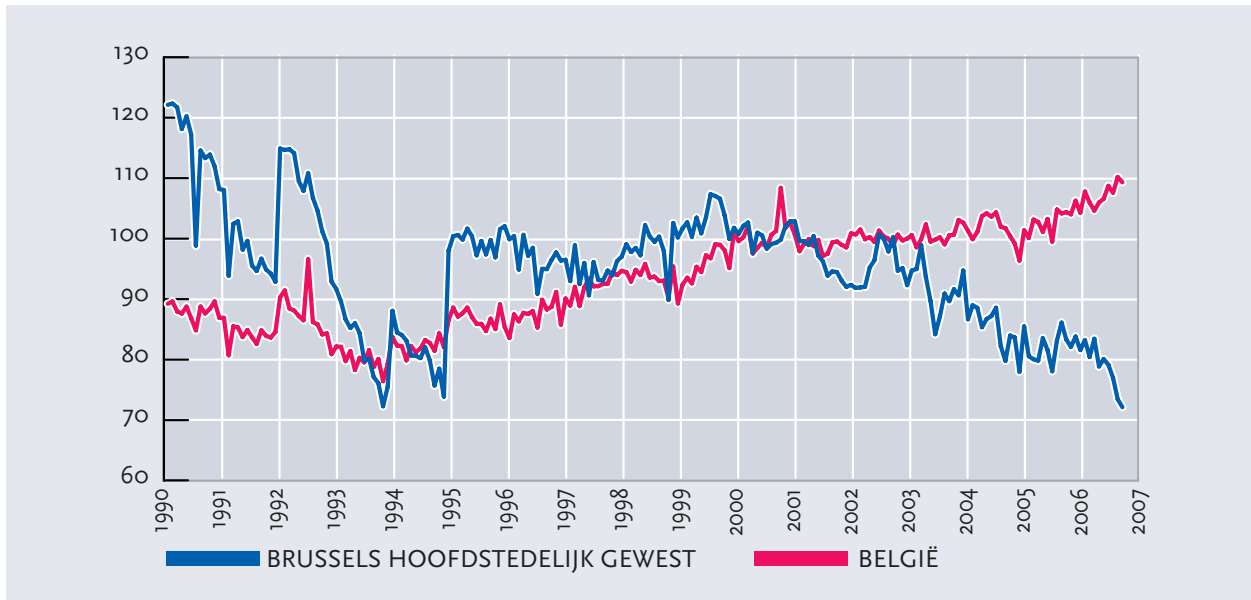
Rekening houdend met de beperkte omvang van het Belgische grondgebied, de economische stromen die de diverse gewesten doorkruisen en de gemeenschappelijke indexeringsmechanismen, worden de gewestelijke gegevens over de prijzen doorgaans overgenomen van nationale statistieken. Door de meer gematigde stijging van de olieprijzen bedroeg de gemiddelde jaarinflatie in 2006 1,8% tegenover 2,8% in 2005 en 2,1% in 2004.

Volgens de laatste vooruitzichten van het Federaal Planbureau (FPB) zou de inflatie zich in 2007 stabiliseren, aangezien ze voor het volledige jaar opnieuw naar 1,8% zou gaan. Maar in vergelijking met de overeenstemmende periode van het vorige jaar zou ze vanaf september 2007 opnieuw 2% overschrijden. Deze verwachte stijging stemt overeen met het vermoeden dat de ECB het monetaire beleid zal verstrakken. De prognose door het FPB van een overschrijding van de spilindex werd ook vervroegd naar september 2007, wat nog voor het einde van het jaar tot een indexering van de sociale bijdagen en van de lonen zou leiden.

2.3. De Brusselse economie

• Industriële productie

GRAFIEK 7: Evolutie van de industriële productie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België (index 2000=100)

Bron : FOD Economie-ADSEI.

Grafiek 7 toont de indexcijfers van de industriële productie voor België en voor Brussel.

Ondanks een sterke opleving van de industriële productie in België in de voorbije twee jaar, blijft Brussel een dalende tendens vertonen. Door zijn stedelijk karakter is het Brussels Hoofdstedelijk Gewest natuurlijk weinig geschikt voor industriële ontwikkeling, maar de kloof tussen het gewest en het hele land in termen van productie wordt alsmaar groter. Dit blijkt uit de indexen die gepubliceerd worden door de FOD Economie.

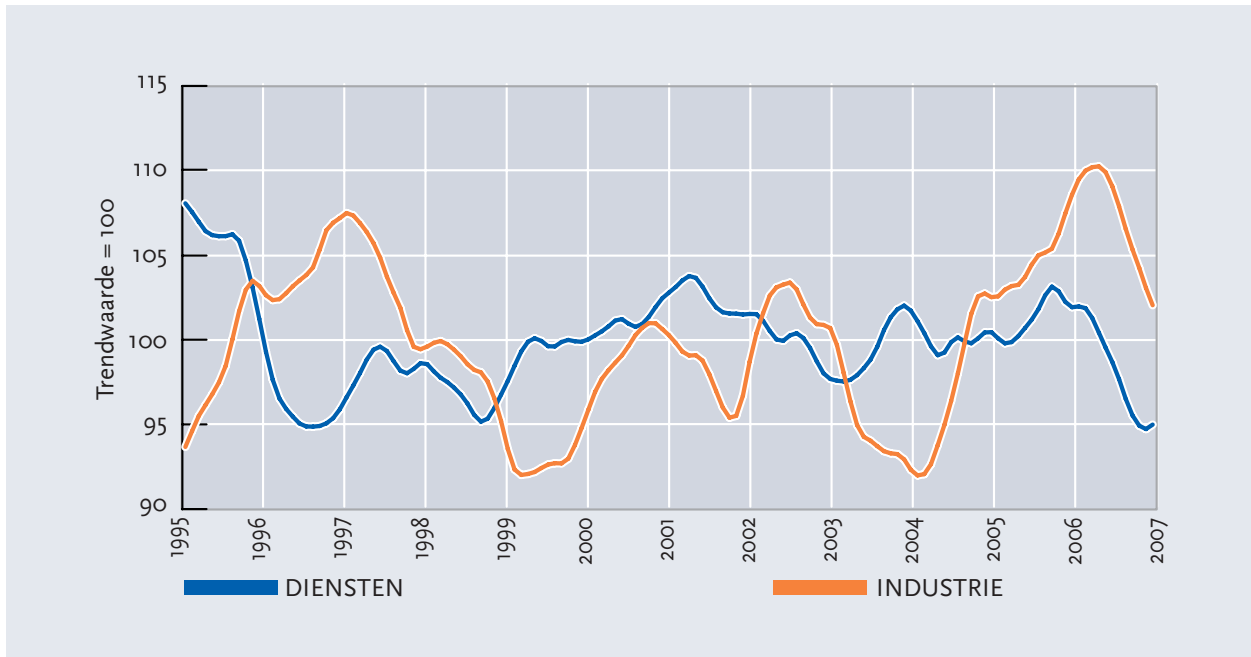
Sinds 2005 bevindt de curve van de industriële productie zich op het laagste peil van het voorbije decennium. De stabilisering op dit niveau deed een heropleving vermoeden, maar de tijdelijke stopzetting van de activiteiten van VW Vorst zorgde eind 2006 voor een daling van de productie. Alleen al voor de Brusselse industrie van de metaalfabrikanten is de productie-index de voorbije maanden december en januari gedaald van 70 naar 30. Dit cijfer bevestigt de sterke daling van het productietempo en van de bezettingsgraad van het produc-

tievermogen in december 2006, die door de Belgische autofabrikanten aangekondigd werd in de conjunctuurenquête van de NBB.

De auto-industrie vertegenwoordigt rechtstreeks ongeveer 8% van de industriële toegevoegde waarde van het gewest. Daarom wijden we in deze editie van de barometer een afzonderlijk dossier aan de beschrijving van de sector en aan de impact van de herstructurering van VW op de Brusselse economie (zie hoofdstuk 4). Op basis van een analyse van de interindustriële relaties komt dit dossier tot het besluit dat de impact op het volledige productieproces tot 0,9% van de Brusselse toegevoegde waarde kan bedragen, en het banenverlies op het Brussels grondgebied bijna 6 600 jobs. Volgens de bedrijfsplannen zou de autoproductie opnieuw in volume moeten toenemen tegen 2010. We kunnen dan ook aannemen dat onder gelijke omstandigheden de productie-index van de volledige Brusselse industrie een niveau bereikt heeft dat op middellange termijn als een minimumpeil kan beschouwd worden.

• Diensten

GRAFIEK 8: Conjunctuurcyclus van de reële omzet in de diensten en in de industrie

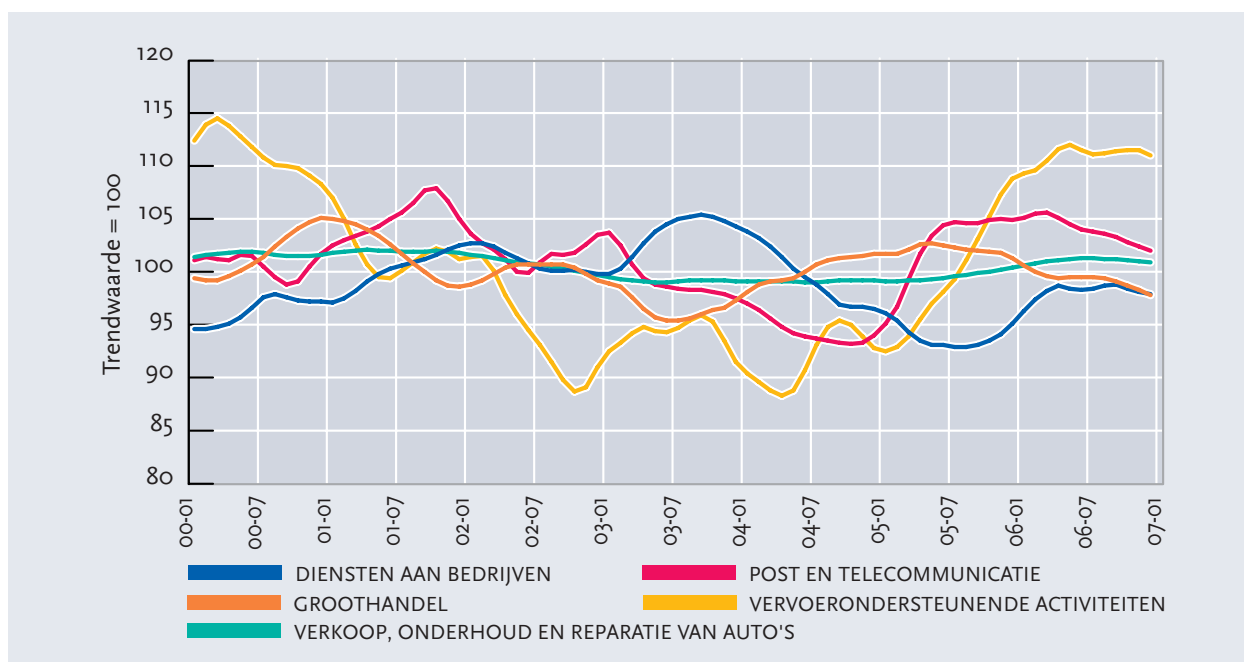
Bron : FOD Economie-ADSEI, eigen berekeningen.

Grafiek 8 geeft, voor het Brussels Gewest, de evolutie weer van de conjunctuurcyclus van de hele dienstensector in vergelijking met die van de industrie. De vergelijking is gebaseerd op statistieken van omzetcijfers die werden opgesteld op basis van de maandelijkse btw-aangiften. De FOD Economie splitst deze aangiften op tussen de gewestelijke vestigingen van elke aangevende onderneming. De gegevens werden vooraf gedeplateerd, gecorrigeerd op seizoensinvloeden en afgevlakt.

Hieruit blijkt eerst en vooral duidelijk dat de omvang van de conjunctuurschommelingen minder uitgesproken is in de diensten dan in de industrie. Door haar grotendeels tertiaire economische structuur lijkt de Brusselse economie dus relatief minder gevoelig voor de conjunctuur dan andere minder verstedelijkte gewesten. Toch doet de hogere frequentie van lokale pieken en dalen in de diensten vermoeden dat de conjunctuurcycli korter zijn in de diensten dan in de industrie. De industriële en tertiaire conjunctuurschommelingen verschillen overigens vaak van elkaar en de stijgende of dalende tendensen vallen niet samen.

Toch zien we – zowel in de industrie begin 1999 als in de diensten vanaf eind 1998 – de grote conjuncturele ommekeer die de periode van sterke groei in het begin van de jaren 2000 inluit. De periode van eerder matige economische groei in Brussel (2004 en 2005) lijkt nochtans samen te vallen met een gunstige industriële conjunctuur. Maar de diensten hebben het grootste aandeel in de economie doch hun conjunctuurcyclus is niet even sterk verbeterd als deze van de industrie. In 2006 vertoont de cyclus overigens een dalende tendens, zowel in de secundaire als in de tertiaire sector. Deze evolutie bevestigt de vertraging van de activiteit van het tweede semester van 2006 die reeds eerder aangehaald werd (zie hoofdstuk 1). Tot slot vermelden we nog dat de ramingen van de cyclus op basis van de laatste beschikbare gegevens sinds het begin van dit jaar 2007 een stabilisering en zelfs een positieve evolutie in de diensten lijken aan te geven. Dit herstel komt overeen met de evolutie van onze vooruitlopende indicator, maar moet nog bevestigd worden op basis van de nieuwe btw-gegevens in de volgende barometer.

GRAFIEK 9: Conjunctuurcyclus van de reële omzet in de voornaamste dienstensectoren

Bron : FOD Economie-ADSEI, eigen berekeningen.

Grafiek 9 geeft een overzicht van de conjunctuurcyclus sinds 2000 in de voornaamste dienstensectoren voor Brussel. De volgorde in de legende stemt overeen met het (afnemend) belang van elke sector in termen van bijdrage tot het Brusselse omzetcijfer.

We zien in de eerste plaats dat de twee grootste Brusselse sectoren qua omzet – groothandel en dienstverlening aan ondernemingen – niet gelijk evolueren. In termen van BBP is de dienstverlening aan ondernemingen de sector die doorgaans de grootste bijdrage tot de economische groei in Brussel levert. De vertraging van het Brusselse BBP na 2003 wordt overigens weerspiegeld in de aanhoudende conjunctuurvertraging van de sector. Zelfs de tijdelijke verbetering die in 2006 opgetekend werd, volstaat niet om de sector terug te brengen naar zijn trendwaarde. In de groothandel is de evolutie van de cyclus minder uitgesproken. Deze wordt met name gekenmerkt door een periode van twee jaar groei tot de helft van 2005 om vervolgens relatief constant te dalen.

We zien eveneens dat de cyclus van alle grote Brusselse sectoren sinds de tweede helft van 2006 een neerwaartse tendens vertoont, die in de lijn ligt van de algemene vertraging die al meermaals ter sprake is gekomen. Toch blijft de waarde van de cyclus van de vier voornaamste sectoren dicht bij de tendens, die in de diensten overigens meestal een stijgende trend vertoont. De Brusselse tertiaire sector leek zich eind 2006 dus in een relatief neutrale conjuncturele positie te bevinden, wat doet vermoeden dat de vertraging in omvang beperkt is gebleven.

Tot slot stellen we vast dat de sector van “vervoersondersteunende activiteiten (reisbureaus en andere)”, die al minder groot is, een grilliger conjunctuurverloop kent. Het heeft echter in ruime mate tot de conjunctuuropleving van 2005-2006 bijgedragen.

2.4. Arbeidsmarkt

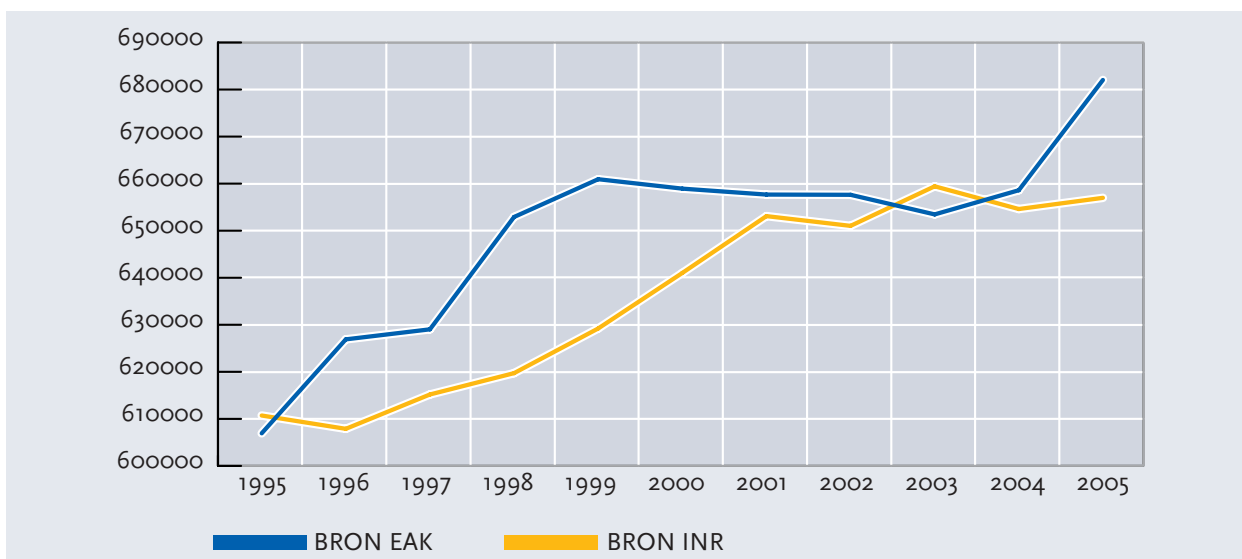
• Nationale en regionale werkgelegenheid

TABEL 4: Totale binnenlandse werkgelegenheid (% jaarlijkse groei)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2002	4.093.112 (0,23)	657.603 (-0,01)
2003	4.096.763 (0,09)	653.436 (-0,63)
2004	4.165.533 (1,68)	658.576 (0,79)
2005	4.257.970 (2,22)	682.010 (3,56)

Bron: FOD Economie-ADSEI (EAK).

GRAFIEK 10: Evolutie van de binnenlandse werkgelegenheid

Bron : INR, FOD Economie-ADSEI (EAK).

Doorgaans lopen de evolutie van de economische conjunctuur en van de tewerkstelling niet gelijk. Bij wijzigingen in het economisch klimaat wachten de bedrijven af hoe de zaken evolueren vooraleer ze beslissen personeel te ontslaan (zoals tijdens de crisis van 2001 en 2002) of aan te werven (zoals tijdens het huidige herstel). Aangezien de Brusselse economie gespecialiseerd is in diensten, kan men verwachten dat het gewest deze algemene tendens met enige achterstand volgt.

De curven van de grafiek 10 geven de evolutie weer van de tewerkstelling volgens werkplaats op basis van de enquête naar de arbeidskrachten en de nationale cijfer. Hoewel de algemene evolutie een zelfde trend vertoont, zijn er toch belangrijke verschillen. Het verschil is opvallend voor het jaar 2005. Volgens de enquête naar de arbeidskrachten ligt de verwachte groei van de tewerkstelling gevoelig hoger dan de groei die verwacht wordt door het INR.

• Activiteitsgraad

TABEL 5: Vergelijking van de economische activiteitsgraad in % van de bevolking tussen 15 en 64 jaar

	UE-15	Belgique	Région de Bruxelles-Capitale
2002	69,7	64,8	63,9
2003	70,1	64,9	63,1
2004	70,6	65,9	64,3
2005	71,0	66,7	65,7
2006 *	n.d.	66,3	65,4

* Gemiddelde van de laatste vier kwartalen, berekend op basis van het derde kwartaal 2006.

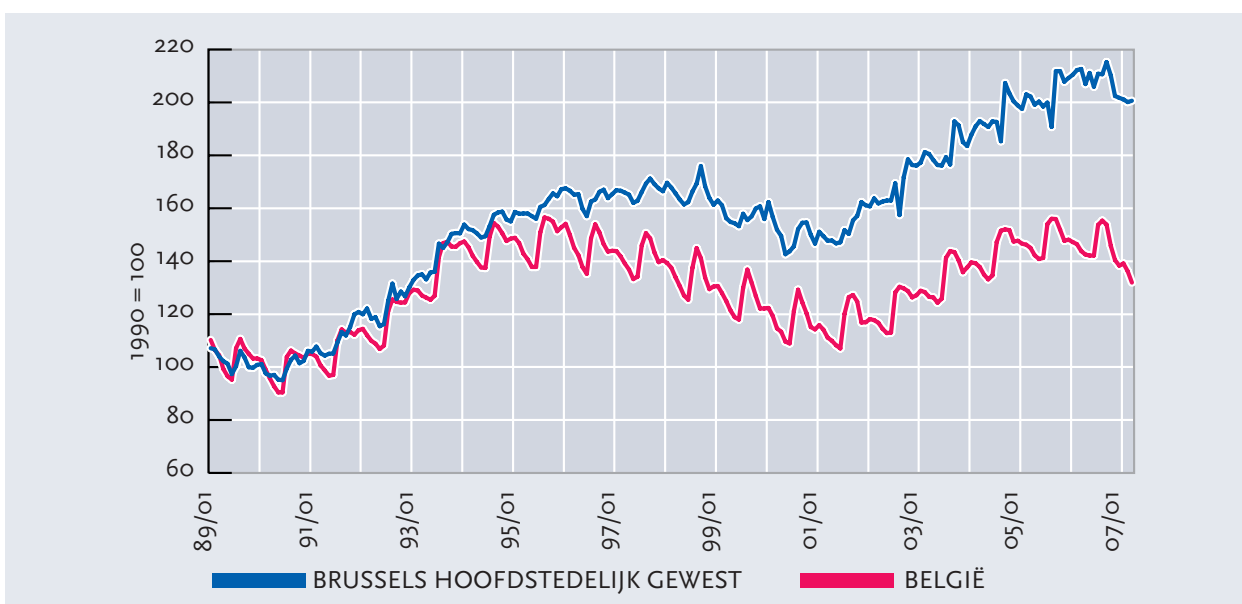
Bron: Eurostat et FOD Economie-ADSEI.

Een hoge participatiegraad op de arbeidsmarkt is een doorslaggevend element voor de potentiële groei van de economie. Dit is noodzakelijk voor de instandhouding van ons sociale zekerheidsstelsel dat gebaseerd is op de solidariteit tussen de generaties. Tabel 5 geeft aan dat de activiteitsgraad van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest lager ligt dan het Belgische en Europese gemiddelde. Sinds 2003 is het verschil tussen het nationale en het regionale niveau sterk verminderd. Het verschil evolueerde

van 1,8% in 2003 naar 0,9% in 2006, wat overeenstemt met een daling van 50%. We moeten wel omzichtig met deze cijfers omspringen, aangezien het laatste kwartaal van 2006 hier nog niet in opgenomen is. Afgaande op de laatste cijfers en mits we dit voorbehoud maken, zien we dat de inhaalbeweging die Brussel ingezet heeft, waarvan de activiteitsgraad sneller stijgt dan in de rest van België of de EU van de 15, lijkt te worden bevestigd.

• Werkloosheid

GRAFIEK 11: Index (1990 = 100) van het aantal niet-werkende werkzoekenden

Bron : BGDA.

TABEL 6: Totaal aantal niet-werkende werkzoekenden (administratief)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2005-IV	601.533	97.298
2006-I	587.760	98.291
2006-II	573.307	97.074
2006-III	621.764	98.504
2006-IV	570.214	95.062
2007-I	554.715	93.122

Bron : BGDA.

TABEL 7: Werkloosheidsgraad (administratief)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2005-II	11,9 %	20,1 %
2005-III	13,0 %	20,3 %
2005-IV	12,5 %	21,2 %
2006-I	12,3 %	21,4 %
2006-II	12,0 %	21,0 %
2006-III	13,0 %	21,4%
2006-IV	11,9 %	20,7 %
2007-I	11,4 %	20,3 %

Bron : BGDA.

TABEL 8: Werkloosheidsgraad (op basis van enquêtes)

	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest
2001	6,6%	13,0%
2002	7,6%	14,7%
2003	8,2%	15,7%
2004	8,5 %	15,9 %
2005	8,5%	16,5%
2006 *	8,4%	17,4%

Volgens de definitie van de Internationale Arbeidsorganisatie (IAO).

* Gemiddelde van de laatste vier kwartalen, berekend op basis van het derde kwartaal 2006.

Bron: FOD Economie-ADSEI (EAK).

Over het algemeen evolueert het aantal niet-werkende werkzoekenden of de werkloosheidsgraad tegengesteld aan de tewerkstelling en aan de economische groei. Voor Brussel was dat op het einde van de jaren negentig tot het begin van de jaren 2000 echter niet echt het geval. Hoewel er wel degelijk sprake was van economische groei, daalde het aantal niet-werkende werkzoekenden niet wezenlijk, in tegenstelling tot het nationale niveau. Bovendien was de werkloosheidsstoeiname gedurende de periode 2002-2005 groter in Brussel dan in België. Welke elementen kunnen dit fenomeen verklaren? Zoals al werd gesteld in de vorige versies van de barometer, is dit het gevolg van de structuur van de Brusselse tewerkstelling en van het feit dat deze niet afgestemd is op een deel van zijn actieve bevolking.

De nieuwe jobs die in Brussel gecreëerd worden, richten zich immers eerder op hooggeschoolden. 47% van de tewerkstelling is bestemd voor hooggeschoolden, tegenover 35% voor heel België (cijfers voor 2005). Heel wat Brusselse werklozen zijn echter laaggeschoold. 46% van hen heeft slechts een diploma van lager secundair onderwijs, tegenover 42% voor heel België. Anderzijds telt Brussel verhoudingsgewijs meer hooggeschoolden onder de werklozen (21% tegenover 19% voor België).

Toch lijkt dit niet te volstaan om te voldoen aan de grote vraag naar hooggeschoolde werknemers in Brussel, waardoor de vacante betrekkingen vaak worden toegewezen aan pendelaars van buiten het gewest, terwijl de reserve van laaggeschoolde werkzoekenden in Brussel en omgeving geen werk vindt. Door de gunstige economische conjunctuur is de werkloosheid al verschillende maanden aan het dalen. Maar om de werkloosheid op lange termijn terug te dringen zijn structurele maatregelen nodig.

• Population active occupée

TABEL 9: Werkzame Beroepsbevolking (op basis van enquêtes)

	België		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
1999	4 007 024		340 105	
2000	4 092 287	(2,13)	347 898	(2,29)
2001	4 055 902	(-0,89)	342 412	(-1,58)
2002	4 069 832	(0,34)	352 933	(3,07)
2003	4 070 355	(0,01)	352 204	(-0,21)
2004	4 139 173	(1,69)	361 871	(2,74)
2005	4 235 414	(2,33)	372 175	(2,85)
2006*	4 241 891	(0,15)	370 141	(-0,55)

* Gemiddelde van de laatste vier kwartalen, berekend op basis van het derde kwartaal 2006.
Bron: FOD Economie-ADSEI (EAK), eigen berekeningen.

De tabel hierboven geeft een beeld van de evolutie van de tewerkgestelde actieve bevolking in Brussel en in het hele land. Ze omvat dus de Brusselaars die in Brussel werken, maar ook zij die in de twee andere gewesten van het land werken. Terwijl de tewerkgestelde actieve bevolking in 2004 en 2005 sterk steeg in Brussel, lijkt 2006 een daling te

vertonen. Op nationaal niveau wordt er voor 2006 eerder een vertraging opgetekend. We moeten wel voorzichtig blijven bij de interpretatie van de resultaten, want het cijfer van het vierde kwartaal zit niet vervat in het gemiddelde voor 2006. Over deze periode is het aantal niet-werkende werkzoekenden volgens de administratieve gegevens gedaald.

2.5. Onderzoek en ontwikkeling

TABEL 10: Evolutie van de publieke en private O&O-uitgaven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België

Overheidskredieten voor O&O* (% van totale begroting)		
	Federale overheid	Brussels Hoofd- stedelijk Gewest
2007**	0,89%	1,09%
2006	0,89%	0,99%
2005	0,85%	0,78%
2004	0,89%	0,82%
Private uitgaven voor O&O (% van het BBP)		
	België	Brussels Hoofd- stedelijk Gewest
2005***	1,24%	n.d
2004***	1,28%	0,58%
2003	1,31%	0,57%
2002	1,37%	0,61%

* Op basis van de laatste aanpassing.

** Op basis van de initiële begrotingsgegevens.

*** Op basis van Eurostat schattingen.

Bronnen :

Algemene uitgavenbegroting van het BHG,

Algemene uitgavenbegroting van het Federale Staat,

Belpo, NBB, Eurostat.

Het aandeel van de overheidskredieten dat aan Onderzoek en Ontwikkeling (O&O) besteed wordt in het totale budget van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is de voorbije jaren geleidelijk gestegen. Op basis van de cijfers in tabel 10 lijkt het BHG een grotere budgettaire inspanning te leveren dan het federale niveau. De overheidskredieten die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest in 2005 aan O&O besteedde, vertegenwoordigen 1,25% van de volledige overheidskredieten die in heel het land aan O&O werden toegewezen. Wat de privé-uitgaven voor O&O betreft, volgt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de evolutie van het land. Het aandeel van deze uitgaven ten opzichte van het BBP blijft dalen. Een dergelijke daling is niet alleen merkbaar in België, hoewel in Frankrijk en in Duitsland deze uitgaven geleidelijk stijgen. In de EU van de 15 blijft het aandeel relatief constant. Als we de nationale en gewestelijke cijfers bekijken, lijkt de Europese doelstelling om in 2010 3% van het BBP aan O&O te besteden, waarvan minimum twee derde gefinancierd wordt door de ondernemingen, nog veraf.

3. Brusselse kenmerken

TABEL 11: Demografie : aantal inwoners op 1 januari en gemiddelde jaarlijkse groeivoet

	België		BHG		Vlaams Gewest		Waals Gewest	
	(aantal)	(%)	(aantal)	(%)	(aantal)	(%)	(aantal)	(%)
1990	9.947.782		964.385		5.739.736		3.243.661	
2000	10.239.085		959.318		5.940.251		3.339.516	
1990-2000		0,29		-0,05		0,34		0,29
2005	10.445.852		1.006.749		6.043.161		3.395.942	
2000-2005		0,40		0,97		0,34		0,34
2006	10.511.382		1.018.804		6.078.600		3.413.978	
2005-2006		0,63		1,20		0,59		0,53
2010	10.595.710		1.024.644		6.116.234		3.454.832	
2006-2010		0,20		0,14		0,15		0,30

Bron: Federaal Planbureau.

Sinds het begin van de jaren 2000 ligt de demografische groei in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest gevoelig hoger dan in de twee andere gewesten. In 2004 werd de kaap van een miljoen

inwoners bereikt. Volgens voorspellingen van het Federaal Planbureau zou deze groei van het aantal inwoners lager worden dan in Vlaanderen en Wallonië in 2010.

TABEL 12: Internationaal karakter van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

Aandeel van de buitenlandse ondernemingen				
Aantal				
	België	België (%)	BHG	BHG (%)
2001	5.541	100	1.809	32,7
Toegevoegde waarde				
	België	België (%)	BHG	BHG (%)
2001	54.315.004	100	22.319.430	41,1
Tewerkstelling				
	België	België (%)	BHG	BHG (%)
2001	614.263	100	235.105	38,3
Aandeel van US ondernemingen in de gewestelijke werkgelegenheid				
	België	BHG	Vlaams Gewest	Waals Gewest
2003	3,10 %	4,67 %	3,45 %	1,63 %
Aantal overnachtingen in het kader van zakelijk toerisme*				
	België (%)		Brussels Hoofdstedelijk Gewest (%)	
2005	22,4		53,9	

* Onder zakelijk toerisme wordt verstaan: overnachtingen in het kader van conferenties, congressen en seminars en overige beroepsdoeleinden.

Bron : Sleuwaegen, Buitenlandse aanwezigheid in Vlaanderen (2004). Survey on Us Direct Investment in Belgium 2004/2005, Ven Den Bulcke D. & Zhang H., Amcham Belgium. Toerisme Vlaanderen (2006).

Tabel 12 geeft een aantal indicatoren die het internationale karakter van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest aantonen. Zo produceerden de buitenlandse ondernemingen 41,1% van de toegevoegde waarde van het gewest en waren ze goed voor 38,3% van de totale tewerkstelling. Van deze buitenlandse ondernemingen namen de Amerikaanse

bedrijven bijvoorbeeld 4,67% van de totale tewerkstelling in het gewest voor hun rekening, tegenover 3,45% in Vlaanderen en 1,63% in het Waalse Gewest. Het statuut van internationale zakenstad vertaalt zich ook in het aantal overnachtingen van zakenmensen, dat meer dan het dubbele van het nationale gemiddelde bedraagt.

TABEL 13: Sectoriële specialisatie in diensten: evolutie van de werkgelegenheid in de periode 1995-2005

Bedrijfstak	België (% groei 1995-2005)	BHG (% groei 1995-2005)	België (2005 %)	BHG (2005 %)
Landbouw, jacht, bosbouw en winning van delstoffen	-22,7%	19,8%	2,1%	0,1%
Industrie, energie en bouw	-8,1%	-17,8%	20,6%	9,2%
Handel	5,8%	-8,2%	14,3%	11,5%
Horeca	4,8%	13,1%	3,5%	3,9%
Vervoer, opslag en communicatie	6,7%	8,3%	6,9%	8,4%
Financiële instellingen	-6,3%	3,3%	3,3%	10,0%
Onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening	48,2%	25,3%	15,5%	17,2%
Openbaar bestuur en onderwijs	7,9%	15,0%	17,7%	24,2%
Gezondheidszorg en maat- schappelijke dienstverlening	32,7%	23,6%	11,2%	8,5%
Overige gemeenschapsvoor- zieningen, persoonlijke diensten en diensten aan de particulieren	7,0%	5,8%	5,0%	6,9%
Totaal	8,9%	7,6%	100,0%	100,0%

Bron: INR.

De toename van de werkgelegenheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest kent een zelfde verloop als deze van het nationale niveau, uitgezonderd voor de sectoren “handel” en “financiële diensten”. Alhoewel op nationaal vlak de sector “handel” het beter doet, merken we het omgekeerde op regionaal vlak. Ook de sector “financiële

diensten” kent evenzeer een verschillend verloop op nationaal en regionaal vlak. De sectoren die meest doorwegen in termen van tewerkstelling in de Brusselse regio, zijn de sectoren “openbaar bestuur en onderwijs”, “onroerend goed, verhuur en zakelijke dienstverlening” en “handel”.

TABEL 14: Welvaartsparadox

Bruto toegevoegde waarde per inwoner in lopende prijzen (euro)				
	België		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2005	25 342		49 905	
Tewerkstelling in Brussel per woonplaats				
	BHG	Vlaams Gewest	Waals Gewest	
2005	46,2	34,8	19,0	
Gemiddeld belastbaar inkomen per aangifte en per inwoner (euro)				
	België (aangifte)	België (inwoner)	BHG (aangifte)	BHG (inwoner)
2003	24.455	12.655	23.964	10.846
Aandeel aangiften van inkomens lager dan gemiddelde*				
	België (aantal)	België (%)	BHG (aantal)	BHG (%)
2004**	3 575 539	66,59	302 473	67,11

* Met inkomen wordt bedoeld: totaal belastbaar netto-inkomen.

** Aanslagjaar.

Bron : INR, FOD Economie-ADSEI.

De cijfers in tabel 14 zijn nauwelijks geëvolueerd sinds de vorige uitgave van de barometer. De analyse die gemaakt werd in de vorige uitgave is dus nog actueel. De bruto toegevoegde waarde per inwoner ligt tweemaal hoger in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dan in België. Het gemiddeld belastbaar inkomen per aangifte ligt echter onder het Belgische gemiddelde. De pendelaars zijn een van de factoren die deze welzijnsparadox verklaren. Slechts 46,2% van de jobs in het gewest worden immers uitgeoefend door Brusselaars. Het feit dat de lonen in Brussel hoger

liggen dan in de rest van België (meer bepaald door het overwicht van de dienstensector) en dat de personenbelasting geheven wordt op basis van de woonplaats, verklaart gedeeltelijk waarom het gemiddeld belastbaar inkomen in Brussel (per aangifte en per inwoner) onder het Belgisch gemiddelde ligt, ondanks een hoge bruto toegevoegde waarde. De inkomensongelijkheid in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is ook groter dan in België in zijn geheel: het aantal belastingaangiften onder het gemiddelde bedraagt 67,11% tegenover 66,59% voor België.

TABEL 15: Arbeidsmarktparadox

Aandeel van de jobs ingenomen door werknemers met een diploma hoger onderwijs met een diploma hoger onderwijs (%) *				
	België		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2004	36,6		49,2	
2005	36,8		51	
Aandeel van de laaggeschoolden in werkloosheid (%) **				
	België		Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2004	42,1		43,3	
2005	42,3		46,0	
Werkloosheidsgraad : totaal en jongeren (15-24) ***				
	België (totaal)	België (jongeren)	RBC (totaal)	RBC (jongeren)
2004	8,5	21,2	15,9	33,5
2005	8,5	21,5	16,5	35,0

* Met hoger onderwijs wordt bedoeld: heeft een hogere opleiding genoten (na de secundaire studies).

** Met laaggeschoold wordt bedoeld: heeft hoogstens lager secundair onderwijs behaald.

*** de werkloosheid volgens de definitie van de Internationale Arbeidsorganisatie is gebaseerd op de Enquête naar de Arbeidskrachten (EAK). Als werklozen worden beschouwd alle personen die ouder zijn dan 15 die in de loop van de referentieperiode (de 4 weken voorafgaand aan de enquête): geen werk hebben, beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt en op een actieve wijze naar werk zoeken.

Bron : FOD Economie-ADSEI.

Door het overwicht van jobs voor hooggeschoolde werknemers stemt de vraag naar werk niet overeen met het kwalificatieniveau van het werkaanbod. 51% van de jobs in het gewest wordt uitgeoefend door werknemers met een diploma hoger onderwijs (37% voor België), terwijl de laaggeschoolden 46% van de werklozen vertegenwoordigen (42,3% voor België). Er bestaat met andere woorden een

grote reserve van laaggeschoolden en arbeiders, terwijl dit type tewerkstelling afneemt in Brussel. Bijgevolg wonen er in Brussel veel laaggeschoolden die geen werk vinden, terwijl het aanbod van hooggeschoolden niet volstaat om alle vacante functies in te vullen. De werkloosheid bij jongeren is er met een percentage van 35% dus hoog, en veel hoger dan in de rest van België.

TABEL 16: Innovatie en ondernemerschap

Aandeel O&O-personeel in tewerkstelling (totaal %)			
	België	BHG	EU-15
2002	1,80	3,65	1,60
2003	1,81	3,62	1,60
Aantal patentaanvragen (per miljoen inwoners)*			
	België	BHG	EU-15
2002	140,80	120,40	157,36
2003	144,49	n.d.	161,39
Netto-creatiegraad ondernemingen**			
	België	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	
2003	0,20 %	0,22 %	
2004	1,50 %	2,68 %	
2005	1,86 %	3,03 %	

* Cijfers betreffen enkel de aanvragen bij het Europees Patentenbureau.

** De netto creatiegraad is de procentuele verhouding van het aantal ondernemingen dat er in een bepaald jaar is bijgekomen tegenover het totaal aantal ondernemingen van vorig jaar.

Bron : Eurostat (2006), Ecodata FOD Economie-ADSEI.

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest beschikt over belangrijke universitaire onderzoekscentra en zetels van bedrijven die actief zijn in O&O. Het aandeel van het O&O-personeel in de tewerkstelling is er dubbel zo hoog dan voor het hele land, en ligt boven het gemiddelde van de Europese Unie van de 15 (3,62%). Wat het aantal octrooiaanvragen betreft, zouden Brussel en België het over het algemeen beter kunnen doen.

Tijdens de periode 1999-2003 is het aantal actieve bedrijven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest voortdurend gedaald. In 2004 stelde men echter het begin van een herstel vast, dat zich voortzette in 2005. Het percentage nieuwe bedrijven is duidelijk hoger in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dan op nationaal vlak, wat wijst op een meer uitgesproken dynamiek in het proces van oprichting en sluiting dan gemiddeld in het land.

TABEL 17: Vastgoedmarkt, infrastructuur en levenskwaliteit

Kantoorprijzen*, euro/m ² /jaar, (groei ten opzichte van vorig kwartaal)			
	Londen (City)	Amsterdam	BHG
2006 - (4de kwartaal)	955 (9,1%)	325 (0%)	295 (1,7%)
Beschikbaarheidsgraad kantoormarkt**			
	Europa	Amsterdam	BHG
2006 - (4de kwartaal)	8,8 (8,7%)	14,8 (10,6%)	10 (10,5%)
Plaats in Europese rangschikking toegankelijkheid transport***			
	Londen	Amsterdam	BHG
2005	1	4	5
2006	1	4	5
Plaats in wereld rangschikking levenskwaliteit****			
	Londen	Amsterdam	BHG
2006	39	13	14
2007	39	13	14

* Hier wordt de "prime rent" bedoeld: de huurprijs die voor een toplocatie, minstens 500m² groot, kan worden behaald op de open markt.

** De beschikbaarheidsgraad wordt uitgedrukt als de verhouding tussen het aantal m² onverhuurde kantoorruimte en het totale aantal m² kantoorruimte.

*** Index samengesteld uit 24 steden en gerealiseerd door Cushman & Wakefield.

**** Index gerealiseerd door Mercer Human Resource Consulting (2007).

Bron: Jones Lang LaSalle (2006), Cushman & Wakefield (2006), European Cities Monitor 2006.

Volgens Jones Lang LaSalle zijn de kantoorprijzen het laatste kwartaal van 2006 ongeveer 1,7% toegenomen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, wat gedeeltelijk toe te schrijven is aan de vraag vanuit de bank- en financiële sector. Deze toename sluit aan bij een aanhoudende groei van de Europese markt. Over de voorbije twaalf maanden zijn de huurprijzen van kantoren in Europa met 8,7% toegenomen, wat de grootste stijging is sinds het derde kwartaal van 2001. Maar de kantoorprijzen in Brussel (295 €/m²/jaar) liggen ver achter op de prijzen in Parijs (730 €/m²/jaar) of Londen (955 €/m²/jaar). De

Brusselse kantoormarkt heeft een beschikbaarheidspercentage dat iets hoger ligt (10,5%) dan in de andere grote Europese steden, waardoor een oververhitting van de markt in geval van een heropleving van de economie vermeden kan worden. Brussel staat overigens op de vijfde plaats van 30 grote Europese steden op het vlak van toegankelijkheid van het openbaar vervoer (2006). Bovendien neemt Brussel de veertiende plaats in, vlak na Amsterdam, in het wereldklassement dat werd opgesteld door Mercer Human Consulting met betrekking tot de levenskwaliteit voor buitenlandse inwoners.

TABEL 18: Centrumfunctie

Groeivoet van het bruto binnenlands product in lopende prijzen			
	Vlaams Brabant	Waals Brabant	BHG
2003	3,8 %	2,4 %	1,9 %
2004	6,9 %	8,7 %	5,1 %
2005	3,3 %	4,4 %	2,3 %

Bron : INR, eigen berekeningen.

Het afgelopen decennium is de groei van de bruto toegevoegde waarde bijna altijd groter geweest in de Brusselse rand dan in het gewest zelf. Ondanks

de algemene daling die in 2005 werd opgetekend, blijft de economische groei van de rand hoger dan die van het gewest.

4. Dossier: herstructurering in de Brusselse auto-industrie

Op 21 november 2006 kondigde Volkswagen (VW) Vorst een herstructurering van haar activiteiten aan met een verlies van drie- tot vierduizend arbeidsplaatsen. De Brusselse fabriek is één van de belangrijkste industriële bedrijven van het gewest. Verwacht wordt dat dit een aanzienlijke weerslag zal hebben op de Brusselse economie, de binnenlandse gewestelijke tewerkstelling en op de export. De bedoeling van dit hoofdstuk is, als aanvulling op

de analyse van de Brusselse conjunctuur, een beschrijving te geven van deze belangrijke economische schok. Het geeft tevens de verwachte macro-economische weerslag voor 2007 op het gehele productieapparaat van het gewest, zowel wat betreft de economische groei als de werkgelegenheid en de uitvoer. In dit dossier worden de gevolgen voor de inkomens van de Brusselaars evenwel niet behandeld.

4.1. Methodologische aanpak

Ter inleiding herinneren we eraan dat de barometer van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (zie hoofdstuk 1) enkel de conjunctuurcyclus van het BBP of van de werkgelegenheid meet. Bovendien is de samenstelling van de vooruitlopende indicatoren voornamelijk gebaseerd op gegevens voor de dienstensector, die het Brussels conjunctuurverloop beter weergeeft dan de cijfers voor de industrie. Een schok zoals die van de herstructurering van VW Vorst kan in dit type conjunctuurindicator niet worden opgenomen. We moeten dus, los van de conjunctuurbarometer, overgaan tot een impact inschatting “a posteriori”.

Macro-economisch gezien wordt het effect van een economische schok gewoonlijk geschat aan de hand van een simulatie- en projectiemodel dat een volledig, eenduidig beeld geeft van de economische

aggregaten: kosten, werkgelegenheid, inkomsten, consumptie... Momenteel beschikt het BISA echter niet over dergelijke instrumenten.

Toch stellen we hier een gedeeltelijke analyse voor. We doen dit in drie stappen: in een eerste stap situeren we de auto-industrie in het Brussels economisch kader. Met deze gegevens kunnen we het rechtstreekse effect van de herstructurering van VW berekenen. Dit vormt dan het uitgangspunt voor een schatting van het onrechtstreekse effect. Dat doen we in een derde stap uitgaande van een hypothese over de regionale verdeling van de nationale in- en outputmatrix. Op die manier verkrijgen we een grootteorde van de gevolgen van de herstructurering van VW Vorst op het gewestelijk BBP in 2007, op de werkgelegenheid en op de export.

4.2. Statistisch overzicht van de sector

VW behoort tot bedrijfstak NACE 34, de “auto-industrie”⁷. Volgens het INR realiseerde de sector in 2005 een totale bruto toegevoegde waarde tegen basisprijzen van 397 miljoen euro, hetzij 0,78% van de Brusselse toegevoegde waarde. Ze stelde in 2005 tevens 6446 personen tewerk, hetzij 0,98% van de binnenlandse Brusselse werkgelegenheid. De werkgelegenheid bestaat bijna volledig uit loontrekkenden en wordt ingevuld door Brusselaars en inwoners van andere gewesten.

Volgens de RSZ kan het aantal Brusselaars dat actief is in “de vervaardiging van transportmiddelen” (NACE 34 en 35) geschat worden op 1216 personen in 2005, ongeacht het gewest waarin ze werken. Op die manier maakten ze een half procent uit van de Brusselse loontrekkenden. Voor VW Vorst zelf wordt algemeen gewag gemaakt van een personeelsbestand dat voor ongeveer 10% uit Brusselaars bestaat.

TABEL 19: Statistisch overzicht van de Brusselse autonijverheid

	2002	2003	2004	2005	2006*
Werkgelegenheid, in duizenden personen	6.724	6.569	6.692	6.446	n.d.
<i>in % van het totaal van het Gewest</i>	1,03%	0,99%	1,01%	0,98%	<i>n.d.</i>
Bruto toegevoegde waarde (tegen lopende prijzen), in miljoenen euro's	436	439	398	397	n.d.
<i>in % van het totaal van het Gewest</i>	0,94%	0,93%	0,81%	0,78%	<i>n.d.</i>
Uitvoer van « auto's...» (INR), in miljoenen euro's	2.712	2.168	2.691	2.930	2.627
<i>in % van het totaal van het Gewest</i>	35,9%	31,2%	32,6%	43,9%	43,3%
Uitvoer en vergelijkbare activiteiten in de autonijverheid (BTW), in miljoenen euro's	2.930	2.548	3.071	n.d.	n.d.
<i>in % van het totaal van het Gewest</i>	3,8%	3,0%	3,0%	<i>n.d.</i>	<i>n.d.</i>

*2006 : drie eerste kwartalen plus het laatste kwartaal van 2005.
Bron : INR, FOD Economie - ADSEI.

Voor cijfers over de gewestelijke export van de auto-sector beschikken we over twee bronnen: de “uitvoer en gelijkgestelde verrichtingen” uit BTW-aangiften en de gewestelijke export van goederen van het INR. De gewestelijke BTW-cijfers die beschikbaar zijn voor de auto-industrie zijn op dit niveau van detail niet steeds volledig. Toch blijkt hieruit dat de auto-industrie 3071 miljoen euro uitvoerde in 2004, tegenover 2772 miljoen in 1995. In 2004 vormde de uitvoer van deze industrie 3% van de totale “uitvoer en gelijkgestelde verrichtingen”. In 1995 stonden deze nog in voor 8% van het totaal. Deze evolutie toont aan hoe diensten een groeiend deel uitmaken van de Brusselse uitvoer. Uit de verhouding tussen de uitvoer en de omzet volgens de BTW zien we dat de uitvoer ratio doorheen de tijd

zeer constant is en gemiddeld 90% bedraagt. Het gaat om de meest exportgerichte bedrijfstak van het gewest.

Van de exportproducten die door het INR worden gepubliceerd, weerhouden we het deel “Auto's, tractoren, rijwielen en andere landvoertuigen, onderdelen en accessoires” (GN 87). Een vergelijking met BBP-statistieken uit dezelfde bron bevestigt de zeer hoge mate van exportgerichtheid van de Brusselse auto-industrie. Als het gewicht van de autouitvoer in de Brusselse uitvoer zo relatief hoog lijkt (43%), is dat natuurlijk omdat het INR op gewestelijk niveau enkel de uitvoer van goederen en niet die van diensten in haar rekeningen opneemt.

⁷ Meer bepaald tak 34A1, “vervaardiging en assemblage van auto's”. Het ander deel van tak 34 verwijst naar de “vervaardiging van carrosserieën, aanhangwagens,... onderdelen en accessoires voor auto's...” In sommige statistische publicaties wordt de autonijverheid samengenomen met haar zustersector “vervaardiging van overige transportmiddelen” (NACE 35, die 646 mensen tewerkstelde in 2005) in de subsectie DM (A31): “vervaardiging van transportmiddelen” van de NACE-BEL.

4.3. Rechtstreeks effect

Op korte termijn zou de herstructurering van VW Vorst tot een rechtstreekse vermindering van 3300 arbeidsplaatsen op het Brussels grondgebied leiden. Volgens gegevens die begin maart 2007 aan de pers werden meegedeeld, zouden er immers zowat 2350 vrijwillige vertrekken, minder dan 50 ontslagen en ongeveer 900 prepensioenen worden geteld. Als we dan rekening houden met het feit dat de onderneming tot nu toe 5400 arbeidsplaatsen telde, zou ze tijdens de zogenaamde “overgangsfase” van 2007 tot 2009 dus aan 2100 personen werk verschaffen voordat de Audi A1 in productie gaat. In 2010 zou dit aantal volgens de intentieverklaring van de directie van 10 maart laatstleden de 2200 overstijgen.

Deze vermindering van bijna 60% van het personeel stemt volgens dezelfde bronnen overeen met een evenredige vermindering in het aantal voertuigen tijdens de overgangsfase van 2007 tot 2009, namelijk van 200.000 naar 86.000 voertuigen. Vanaf 2010 zou de onderneming 118.000 voertuigen gaan produceren met nauwelijks meer personeel (2200 mensen). Deze plannen tonen aan dat het bedrijf tegelijk op middellange termijn de overcapaciteit uit het verleden, die kenmerkend is voor de Europese autosector⁸, wil verminderen en de productiviteit per arbeidsplaats wil opdrijven door de wekelijkse arbeidsduur van 35 naar 38 uur op te trekken. De productiviteitstoename waarnaar bij dergelijke hervormingen wordt gestreefd en de mogelijk resulterende winst voor de gewestelijke economie op middellange termijn behoren niet tot het onderwerp van onze analyse. We bekijken uitsluitend de omvang van deze schok op de economie in 2007.

Om het effect van de herstructurering van VW te schatten, kan een uitgangshypothese in termen van een lager productievolume of ook in een kleiner aantal arbeidsplaatsen worden gesteld. Aangezien de onderneming de eerder vermelde overgangsfase 2007-2009 ingaat, veronderstellen we verder dat de

schokeffecten op de productie en de toegevoegde waarde evenredig zijn aan die op de werkgelegenheid. Als de groei van de werkgelegenheid in de auto-industrie sinds 2005 vergelijkbaar was met die in de industrie in zijn geheel, dan betekent een verlies van 3000 banen nu een eerste schok van **0,50% van de binnenlandse werkgelegenheid**.

Bij een gelijkblijvende gemiddelde productiviteit, waarvan we weten dat dit een eerder pessimistische veronderstelling is, zou het effect op de toegevoegde waarde in 2005 203 miljoen euro bedragen. Dit stemt overeen met **0,40% van de toegevoegde waarde** voor het hele gewest⁹. Als de sector gemiddeld even snel is gegroeid als de rest van de Brusselse economie in 2006, een jaar dat op het moment van deze analyse nog niet is opgenomen in de regionale rekeningen van het gewest, dan mag men veronderstellen dat dit percentage ook geldt voor eind 2006. Dit kan tevens worden beschouwd als een inschatting van het effect op de jaarlijkse economische groei tijdens het eerste jaar na de schok.

Op macro-economische schaal is het moeilijker om het rechtstreekse effect op de export in te schatten. Men mag niet vergeten dat de export 90% van de productie of de van omzet van deze industrie vormt. Als dit aandeel even constant blijft als in het verleden, mag men aannemen dat de evolutie van de productie een redelijke schatting van de evolutie van de export oplevert. Als we dan veronderstellen dat de gemiddelde waarde van de geproduceerde auto's niet verandert en dat de uitvoer van voertuigen door VW de hoofdmoot van de Brusselse autosector uitmaakt, dan kan hieruit een aanvankelijke daling van de uitvoer van 60% in 2007 (daling van 200.000 naar 86.000 voertuigen) worden afgeleid, zelfs als er sprake zou zijn van enig herstel vanaf 2010. Met het oog op de waarde van de uitvoer die deze industrietak in 2004 realiseerde, betekent deze schok dus een verminderde **uitvoer van ongeveer 1,8 miljard euro in 2007**¹⁰.

⁸ Zie bijvoorbeeld, Coppens F. en Van Gastel G. (2003), De autonijverheid in België : *het belang van het toeleveringsnetwerk rond de assemblage van personenauto's*, working paper Nr. 38 van de Nationale Bank van België – juni 2003.

⁹ In de veronderstelling dat “de belastingen en subsidies op producten” het aandeel van de sector in de toegevoegde waarde niet veranderen, heeft dit percentagegewijs een identiek effect op het BBP.

¹⁰ Naargelang de bron die voor de totale uitvoer wordt gebruikt, levert deze schok van 1,8 miljard verhoudingsgewijs verschillende resultaten op. Het zou gaan om een vermindering van 26% van “de uitvoer van goederen” van het gewest in de INR-benadering of een vermindering met 1,8% van de “uitvoer en gelijkgestelde verrichtingen” van het gewest op basis van de BTW gegevens.

4.4. Onrechtstreeks effect

• Interindustriële verhoudingen

Traditioneel worden de onrechtstreekse gevolgen van een sectoriële schok gemeten met een input-output-matrix. Deze matrix beschrijft hoe één tak van de economie zich bevoorraadt in de andere takken van de economie of via invoer om goederen te produceren die bestemd zijn voor eindgebruik of voor uitvoer. Op zich kan ze onvoldoende rekenschap geven van alle gevolgen van een schok op de economie, zoals de gevolgen voor de inkomsten van de gezinnen, het verbruik, de openbare financiën, enz. Ze wordt dus vaak verwerkt in macro-economische modellen voor ramingen of simulaties. Toch kan hiermee reeds een analyse worden gemaakt van het cumulatief effect van een schok binnen het productieproces.

De laatst beschikbare versie van de nationale matrix slaat op het jaar 2000. Ze geeft aan dat één arbeidsplaats in sector 34 er 2.27 meebrengt voor het geheel van de economie als de arbeidsplaatsen bij de leveranciers van de sector er worden aan toegevoegd. Op dezelfde manier wordt elke euro die in sector 34 aan toegevoegde waarde wordt gecreëerd, met 2.04¹¹ vermenigvuldigd.

Maar er bestaat nog geen gewestelijke input-output-matrix¹². Een verlies aan werkgelegenheid in de vestiging in Vorst leidt rechtstreeks tot een verlies van andere, onrechtstreekse banen in Brussel, maar ook in Wallonië en Vlaanderen. In de volgende alinea's passen we de informatie van de nationale matrix dan ook toe op het gewestniveau.

• Hypothetische verdeling over de gewesten

Eerst bepalen we de cumulatieve behoeften van de Brusselse autonijverheid op basis van een klassieke hypothese van regionalisering waarin een productie-eenheid van één sector eenzelfde "mix" van

inputs van andere sectoren vergt¹³. Vervolgens verdelen we de inputs die in de Brusselse auto-industrie worden gebruikt per gewest van oorsprong. In deze fase kunnen twee verschillende veronderstellingen worden gemaakt.

Ten eerste kan men een totale evenredigheid veronderstellen aangaande de oorsprong van de inputs van de sector. Deze veronderstelling is aannemelijk voor een vrij beperkt gebied als België. De inputs die per sector aan de Brusselse auto-industrie worden geleverd, worden pro rata verdeeld op basis van hun aandeel in de toeleveringssector. Aangezien de berekening wordt uitgevoerd voor slechts één sector (NACE 34), bestaan er praktisch geen beperkingen op de beschikbaarheid van de plaatselijke inputs. Dit houdt dus in dat wordt verondersteld dat de autonijverheid prioritair wordt bediend. Volgens die werkwijze wordt de voormelde multiplicator van de nationale tewerkstelling van 2.27 uitgesplitst in 1.18 in Brussel, waar de initiële schok terecht komt, 0.79 in Vlaanderen en 0.30 in Wallonië. Hetzelfde doen we voor de toegevoegde waarde waar we multiplicatoren van respectievelijk 1.18, 0.65 en 0.21 verkrijgen voor het bovengenoemde nationaal totaal van 2.04.

Ten tweede kan, in tegenstelling tot de eerste optie, uitgegaan worden van een maximalistische veronderstelling voor Brussel door uit te gaan van een voorkeur voor Brusselse inputs, nl. dat de producent zich in de eerste plaats richt tot leveranciers van het gewest. Dan stellen we vast dat, theoretisch althans, het effect voor het hele land zich in het gewest zou voordoen indien alle leveranciers van het gewest hun productie prioritair aan de Brusselse auto-industrie zouden leveren. De multiplicator van de nationale tewerkstelling van 2.27 is dan theoretisch volledig toe te schrijven aan het Brussels gewest, net als de multiplicator voor de toegevoegde waarde van 2.04.

¹¹ Zie Avonds, L. (2005), Een vergelijkende analyse van de Input-Outputtabellen van 1995 en 2000, Federaal Planbureau.

¹² Er werden wel pogingen gedaan om een aantal vereenvoudigde oefeningen te doen, maar die stuiten op een belangrijk probleem: het meten van de intergewestelijke stromen. In 2006 heeft het FPB aan de gewesten een verslag ingediend over de haalbaarheid van dergelijke intergewestelijke matrices, die coherent moeten zijn met de bestaande matrices voor het hele land. We vermelden tevens een haalbaarheidsstudie voor Vlaanderen: Buyst E. en Bilsen V. (2000), *Uitgebreide regionale rekeningen volgens ESR 95 en een regionale input-outputtabel voor Vlaanderen*, KUL.

¹³ Onze berekening kent de volgende eigenschappen: Ten eerste wordt ze rechtstreeks berekend op de cumulatieve input en niet op de nationale technische coëfficiënten zelf. Ten tweede is ze beperkt tot de cumulatieve input van de auto-industrie zonder de behoeften van de andere takken in acht te nemen. Ten derde is het aandeel van de rechtstreekse en cumulatieve nationale inputs van sector 34 die aan Brussel worden toegewezen gelijk aan het aandeel ervan in de toegevoegde waarde van de sector en niet aan het aandeel ervan in de productie, want dat is niet beschikbaar op gewestniveau.

• Intermediaire hypothese en resultaten

Deze twee theoretische opties zijn natuurlijk twee uitersten. We gaan hier dan ook verder met een keuze die het midden houdt tussen een evenredige verdeling en een absolute voorkeur voor het gewest. Rekening houdend met het feit dat de nabijheid van leveranciers kenmerkend is voor de autoassemblage en doch een groot deel van de toeleveranciers, waarvan de tewerkstelling vrijwel volledig¹⁴ van VW Vorst afhangt, in het Brusselse Hoofdstedelijk Gewest gevestigd zijn, verkiezen we de veronderstelling dat de voorkeur wordt gegeven aan gewestelijke leveranciers¹⁵.

Om de theoretische mogelijkheid dat alle inputs door het Gewest zelf zouden worden geleverd te milderen, worden de nationale technische coëfficiënten gewoonlijk dus met een “handelscoëfficiënt” gecorrigeerd. Wij doen hier beroep op één zulke versie, die de “een-

voudige localisatiecoëfficiënt” wordt genoemd. De cumulatieve, gewestelijke inputbehoeften (die technologisch identiek zijn voor de gewesten) worden gecorrigeerd om rekening te houden met een ongelijke, gewestelijke specialisatiegraad in de productie van elke input¹⁶. Volgens deze variant bedraagt het maximale aan het Brussels gewest toe te wijzen effect op de werkgelegenheid 2.0, en niet 2.27. Aangezien het saldo in verschillende mate van de twee andere gewesten komt, wordt een effect van 0.20 aan Vlaanderen en van 0.08 aan Wallonië toegekend naar gelang hun aandeel in elke sector. Voor de toegevoegde waarde bedraagt de multiplicator dan 1.77 (in plaats van 2.04) voor Brussel, tegen 0.20 voor Vlaanderen en 0.07 voor Wallonië. Merk op dat we hierbij vasthouden aan de hypothese van prioriteit aan gewestelijke leveranciers en van een vrijwel volstrekt onbelemmerde beschikbaarheid, omdat de autosector prioritair wordt toegeleverd.

TABEL 20: Gecumuleerde impact van een vermindering van 3300 banen in de autonijverheid

	Werkgelegenheid (aantal)	Werkgelegenheid (% van het totaal van het Gewest)	Toegevoegde waarde
BHG	6.586	1,03 %	0,84 %
Vlaams Gewest	645	0,03 %	0,03 %
Waals Gewest	248	0,02 %	0,03 %
België	7.479	0,18 %	0,18 %

Bron : FPB. Regionale verdeling: eigen berekeningen.

Tabel 20 vat de conclusies samen die worden getrokken uit de analyse van de input-outputmatrix volgens het aangenomen tussenscenario. De gevolgen werden berekend in de veronderstelling dat er 3300 arbeidsplaatsen zullen verdwijnen¹⁷. Deze resultaten geven dus een mogelijk effect van de herstructurering van VW Vorst op de Brusselse intermediaire bedrijvigheid van 6586 arbeidsplaatsen enerzijds en 0,84% van het Brussels BBP anderzijds.

De toegepaste benadering blijft natuurlijk grotendeels macro-economisch. Met een meer doorgedreven micro-economische analyse van de onderneming

en van haar netwerk van toeleveranciers zou de diagnose verder kunnen worden verfijnd.

Tot slot herinneren we eraan dat ook de invalshoek van de inkomsten niet in de analyse is opgenomen bij gebrek aan een volledig gewestelijk macro-economisch model. Toch vormen het kleine aandeel van Brusselse werknemers bij VW en de sociale regelingen die in het kader van de herstructurering werden onderhandeld (bruggpensioenen, premie bij vrijwillig vertrek,...) elementen die een eerder milderend effect hebben van de impact op de inkomens van de Brusselaars.

¹⁴ Volgens de schattingen van de crisiscel opgericht door de Regionale Minister van Economie en Tewerkstelling.

¹⁵ Dit ondanks de relatief geringe afstanden tussen de drie gewesten van het land.

¹⁶ In werkelijkheid gaat het om een eenvoudige specialisatie-index, d. w. z. om het verband tussen het aandeel van de sector in het geweststotaal en hetzelfde aandeel op nationaal niveau. Eerst wordt het berekend voor de werkgelegenheid en dan voor de toegevoegde waarde, bij gebrek aan gewestelijke productiestatistieken. Als één gebied relatief minder gespecialiseerd is in de productie van een input dan andere gewesten, moet zij er (meer) van invoeren uit de twee andere gewesten. Als één gebied daarentegen relatief meer gespecialiseerd is in de productie van een input dan andere gewesten, dan wordt de “technische coëfficiënt” ervan niet gewijzigd door de “handelscoëfficiënt”.

¹⁷ Aangezien de matrix op het jaar 2000 slaat, kunnen de gevolgen naar vandaag worden getransponeerd op voorwaarde dat de economische structuur sindsdien niet is veranderd. Binnen het strikte kader van de input-outputanalyse, kunnen deze effecten tevens proportioneel worden getransponeerd naar andere uitgangshypotheses.

5. Dossier: De gemeentelijke en gewestelijke fiscale druk op de gezinnen. Objectivering van de verschillen en het belang als lokalisatiecriterium¹⁸

Auteurs :

Alice Romainville, Sharon Geczynski,
Olivier Dubois en Christian Vandermorten
– IGEAT (Université Libre de Bruxelles)

5.1. Inleiding

Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest haalt meer dan 80% van haar middelen uit belastingen, waarvan ongeveer 38% uit de personenbelasting (PB). Van bij de oprichting kreeg het gewest af te rekenen met dalende inkomsten uit deze vorm van belasting, wat de verarming van de Brusselse bevolking in een klaarlicht daglicht stelt en het met toenemende financiële behoeften confronteert. Deels is dit verschijnsel te wijten aan de peri-urbanisatie van de gezinnen met gemiddelde en hogere inkomens, een beweging die nog lang niet op haar einde loopt. Om deze daling van middelen tegen te gaan, werden er vooral inspanningen gedaan om het wonen aantrekkelijker te maken. Eén van de elementen van dit aantrekkingsbeleid is de fiscale druk op de gezinnen (zie o. a. het Regionaal Ontwikkelingsplan, 2002). Dit laatste wordt vaak omschreven als een doorslaggevend element, temeer omdat de opeenvolgende regionalisering en aanleiding kunnen geven tot een concurrentieslag tussen de gewesten. Fiscale aantrekkingskracht wordt naar voor geschoven als een na te streven doelstelling die soms als argument wordt gebruikt om aanzienlijke belastingverlagingen en dus lagere

inkomsten te rechtvaardigen, hoewel er onvoldoende gegevens voorhanden zijn om de echte weerslag op de beslissingen van de gezinnen te beoordelen. Omdat deze feitelijke situatie opheldering vraagt, lanceerde Minister-President Charles Picqué in juli 2006 een studie met als doelstelling de invloed van de gemeentelijke fiscaliteit op de lokalisatiekeuze van de gezinnen en de fiscale “concurrentie” tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en haar burens op empirische wijze te evalueren. We stellen hier de voornaamste resultaten voor. Deze studie volgt op een gelijkaardige studie over de vestigingscriteria van ondernemingen¹⁹, die concludeerde dat de fiscaliteit een zeer beperkte rol speelt aangezien de vestigingsopties van ondernemingen vooral te maken hebben met niet-fiscale vereisten (bereikbaarheid, beschikbaarheid van gronden).

Deze studie bestrijkt het Brussels stadsgewest²⁰, met het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (de 19 gemeenten) en de 43 randgemeenten, die de voorkeurbestemming vormen voor gezinnen die het Brussels Hoofdstedelijk Gewest verlaten. Fiscaal gezien genieten de gemeenten binnen deze

¹⁸ Deze studie kwam tot stand op initiatief van het Kabinet van Minister-President Ch. Picqué en werd begeleid door de Directie Planning van het Bestuur Ruimtelijke Ordening en Huisvesting. Alleen de auteur is verantwoordelijk voor de opstelling van dit artikel.

¹⁹ Aujean, L. et al (2005), *La localisation des entreprises dans la région métropolitaine bruxelloise. Etat des lieux, évolution, coûts de l'immobilier et charges fiscales*, studie van het IGEAT voor de Minister van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.

²⁰ Volgens de definitie van Prof. Van Hecke (KULeuven) op basis van een socio-economische studie van 2001.

zone een zekere autonomie. Deze autonomie past in een context waarin zware lasten worden geheven, dikwijls om uitgaven te dekken waarop niet kan worden besnoeid. Merk ook op dat de decentralisatie van de fiscale bevoegdheden niet noodzakelijk rechtvaardig is voor het individu (sociale solidariteit) en dat ze, al naargelang de economische theorie, op intercommunaal of intergewestelijk vlak (territoriale solidariteit) tegen dit principe indruist. Het toenemend belang van de gemeentelijke autonomie in fiscale materies maakt de vraag omtrent de rechtvaardigheid van heffingen op dit niveau des te pertinent. Het bestaande systeem

van financiering van de plaatselijke en gewestelijke overheden, en van de onroerende belastingen in het bijzonder, komt evenmin ten goede aan een spaarzaam ruimtelijk beleid. Tenslotte komt dit systeem evenmin ten goede aan de doelstelling om wonen aantrekkelijker te maken, zoals het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zich die heeft gesteld: binnen het competitief kader, dat het gevolg is van het bestaande systeem van heffingen, gaat het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en haar gemeenten gebukt onder een aantal “handicaps”, zoals de vastgoedprijzen, een tekort aan beschikbare ruimte of de kenmerken van de omgeving ²¹.

5.2. Geografie van de fiscale druk

Het komt erop aan de fiscale druk op de gezinnen in elk van de gemeenten regelmatig te analyseren. Fiscale druk betekent hier het aandeel van de fiscale heffingen in de inkomens van de gezinnen. Enkel de terugkerende fiscale heffingen worden hier in overweging genomen, dus geen heffingen (rechten) die verschuldigd zijn bij de aankoop, erfopvolging, enz., en binnen deze heffingen gaat het alleen om gewestelijke, provinciale en gemeentelijke heffingen die tot een geografische concurrentie zouden kunnen leiden ²².

Een vergelijking maken van de fiscale druk tussen verschillende gebieden is een moeilijke oefening.

Bepaalde keuzes dienen zich onvermijdelijk aan. Een vergelijking op basis van de belastinginkomsten van de overheid wordt bemoeilijkt door de regionalisering van een groot aantal bevoegdheden: bepaalde belastingen worden via bepaalde instellingen geïnd (zoals de milieuheffingen in Vlaanderen), anderen worden in een globale belasting ondergebracht (zoals de Brusselse gewestbelasting ten laste van gezinshoofden). Om de fiscale concurrentie te analyseren is het overigens noodzakelijk om het effect van de gemeentelijke belastingtarieven gescheiden te houden van de belastbare grondslag ²³ van de diverse belastingen, wat complexe bewerkingen vergt om een te zware vertekening te vermijden.

²¹ Zie Dubois, O. (2004), *Fiscalité immobilière résidentielle et développement urbain. Un état des lieux du rôle du précompte immobilier comme outil de développement de la Région bruxelloise*, IRSIB.

²² De analyse houdt dus geen rekening met het overgrote deel van de Belgische fiscaliteit dat nog steeds op federaal niveau wordt geheven (bijvoorbeeld het grootste deel van de PB, BTW, sociale bijdragen).

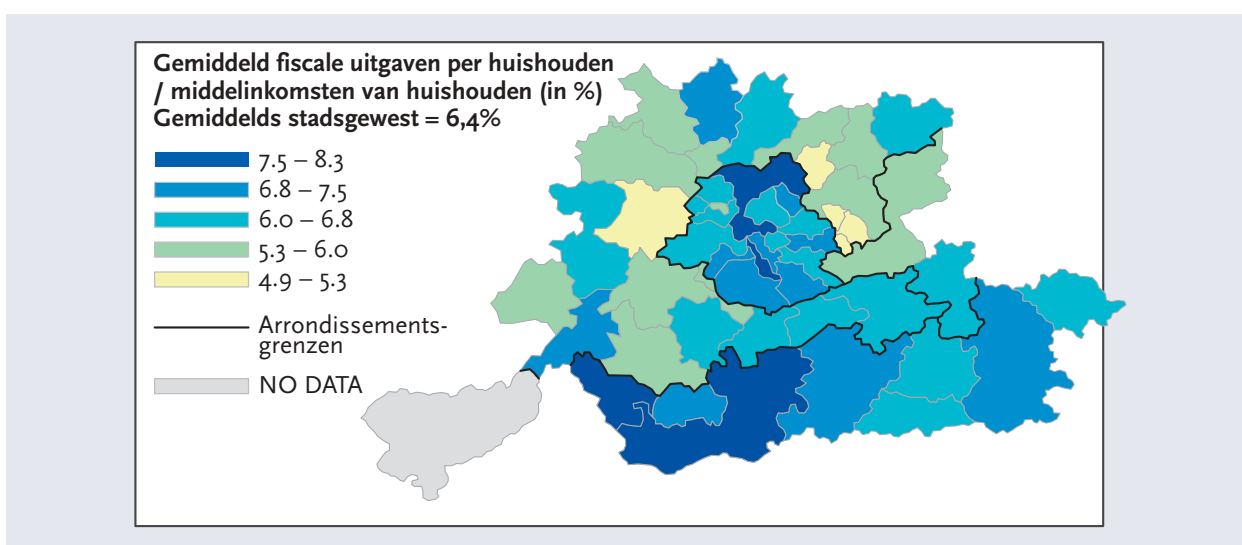
²³ De belastbare grondslag van een belasting is de berekeningsbasis, de som waarop het belastingtarief wordt toegepast.

• Fiscale druk en gemiddelde belastinguitgaven van de gezinnen

De eerste methode die werd toegepast om een schatting te maken van de fiscale druk is een analyse van de gemiddelde uitgaven van gezinnen zoals die door de diverse overheden via de gezinsfiscaliteit in rekening worden gebracht. Per niveau worden de jaarlijkse inkomsten per belasting gedeeld door het aantal inwonende gezinnen om zo de gemiddelde

fiscale uitgaven per gezin te krijgen. Door per gemeente het gemiddeld jaarlijks bedrag per gezin op te tellen dat bij de verschillende instanties wordt geïnd, krijgen we een totaal bedrag (in €/gezin) dat, via de mediaan van het gezinsinkomen per gemeente, de gemiddelde fiscale druk per gezin voorstelt (grafiek 12).

GRAFIEK 12: Gemiddelde fiscale druk

2002-2006 • Cartografie: IGEAT-ULB.
Bronnen: Lokale besturen, FOD Financiën.

De fiscale uitgaven van de gezinnen slaan voor het merendeel (65%) op de gemeentebelastingen en zijn voornamelijk toe te schrijven aan de onroerende voorheffing en de opcentiemen op de PB. De gewestbelastingen bestaan hoofdzakelijk uit forfaitaire belastingen (verkeersbelasting, gewestbelasting ten laste van de gezinshoofden in Brussel, kijk- en luistergeld in Wallonië) en uit belastingen op het afvalwater.

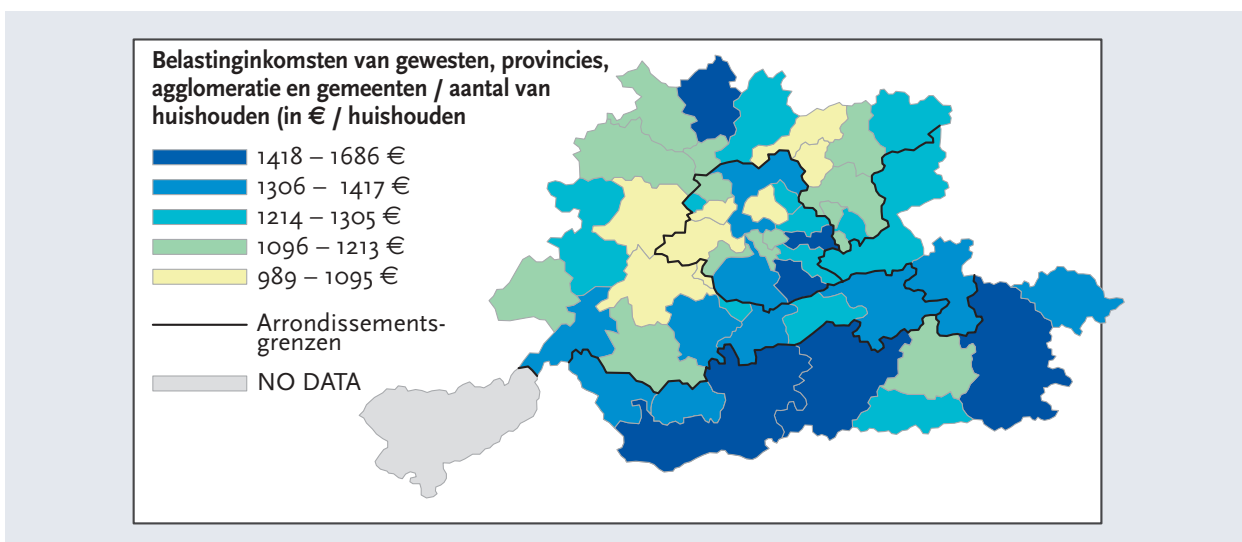
De gemeentelijke en gewestelijke fiscale druk is algemeen lager in de Vlaamse rand, vooral dan in de gemeenten die dicht bij het Brussels Hoofdstedelijk Gewest liggen. Toch zijn de verschillen erg klein: de gemiddelde belastingdruk vertegenwoordigt ongeveer 7% van het mediaaninkomen van gezinnen in Brussel en in Waals Brabant en 6% van die in de Vlaamse gemeenten in het studiegebied. De fiscale druk is alge-

meen hoger in de agglomeraties dan in de voorsteden doordat de huidige migratiedynamiek via de PB hogere inkomsten verschaft aan de begunstigde gemeenten van de stadsrand en hen toelaat om lagere belastingtarieven toe te passen. Deze verschillen in fiscale druk, die te maken hebben met de vlucht uit de steden, hangen echter af van de anciënniteit van de voorsteden²⁴, wat de hogere fiscale druk in bepaalde gemeenten van de rand verklaart. De invloed van de graad van *anciënniteit* van de voorsteden wordt voornamelijk uitgeoefend via hogere kadastrale inkomens, die een weergave zijn van de in 1975 vastgelegde referentiële huurwaarden (zie hieronder).

De gemiddelde fiscale druk per inwoner (Grakiek 13) in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest is evenwel niet aanzienlijk hoger dan die in de rand, wegens de geringere inkomens van haar bewoners.

²⁴ Zie De Keersmaecker (2002), *Les coûts de la désurbanisation*, Studies en documenten van de CPDT, 1.

GRAFIEK 13: Jaarlijkse gemiddelde fiscale uitgaven van de huishoudens

2002-2006 • Cartografie: IGEAT-ULB.

Bronnen: Lokale besturen, Algemene Administratie Patrimoniumdocumentatie (FOD Financiën), FOD Economie.

Deze verschillen in belastinguitgaven worden voornamelijk bepaald door de belastbare grondslagen van de verschillende belastingen, hetgeen vooral betrekking heeft op de inkomens van de gezinnen (die dus mee vertrekken bij de verhuis) en de kadastrale inkomens (die worden bepaald door de kenmerken van de woningen). Daarom kan de toegepaste methode op basis van de inkomsten van de gemeentelijke en gewestelijke overheden niet worden gebruikt om de feitelijke fiscale concurrentie te analyseren. De gemiddelde fiscale druk per gezin, zoals die hierboven is voorgesteld, wordt ook sterk beïnvloed door verschillen in de kenmerken van de gezinnen die in de verschillende gemeenten wonen, zoals de grootte van de families (die groter zijn in voorsteden), het waterverbruik (dat verschilt naarge-

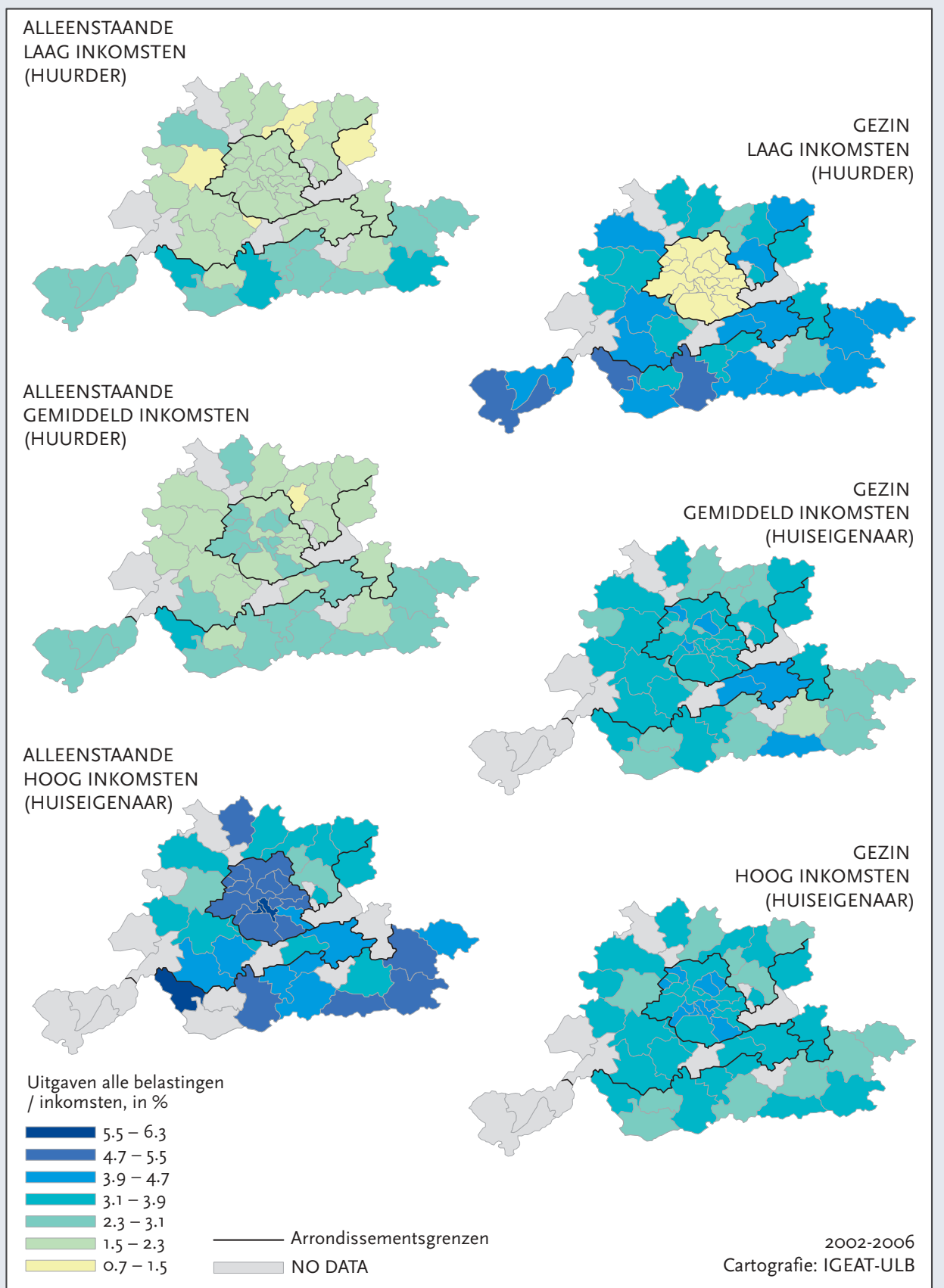
lang de grootte en het inkomen van het huishouden), het percentage eigenaars (groter in de voorsteden), enz. Door de gemiddelde fiscale druk van een gemeente in de rand te vergelijken met die van een gemeente in de stad, kan de fiscale concurrentie die tussen deze twee gemeenten mogelijk bestaat niet worden geëvalueerd, aangezien de fiscale uitgaven van hun respectievelijke inwoners worden beïnvloed door de kenmerken van die inwoners. Het eerste deel van deze analyse heeft ons daarentegen wel in staat gesteld om de sociaal-economische context, waarbinnen de plaatselijke verantwoordelijken van de verschillende gemeenten van ons studiegebied moeten werken, te objectiveren door deze te vertalen in inkomsten en een fiscaal beleid.

• Fiscale concurrentie?

Om de fiscale concurrentie binnen het stedelijk gebied zo goed mogelijk te benaderen, hebben we dan ook een tweede methode gebruikt, waarbij een schatting wordt gemaakt van de fiscale druk die voor verschillende locaties van toepassing is op een aantal typegezinnen. Die werden vastgelegd op basis van hun inkomens, omvang, waterverbruik, kenmerken van hun woning, statuut als eige-

naar/huurder en productie van afval. We hebben de verschillende gemeente-, provincie- en gewestbelastingen toegepast op deze gezinnen. Op die manier kunnen de geografische verschillen die tot uiting komen in deze “simulaties” (grafiek 14) dan alleen worden toegeschreven aan het gemeentelijk fiscaal beleid.

GRAFIEK 14: Fiscale druk voor verschillende types van huishoudens

2002-2006 • Cartografie: IGEAT-ULB.
Bronnen: Lokale besturen, FOD Financiën

Het deel van de fiscale druk dat per gebied verschilt bestaat uit vrij kleine heffingen, die oplopen tot hoogstens 6,3% van de inkomens voor de meest welstellende gezinnen, zodat het belang van de fiscale concurrentie al meteen moet worden gerelativeerd, ook al verschilt de fiscale druk vaak van enkele percenten tot het dubbele, en zelfs het driedubbele. De resultaten zijn wel radicaal verschillend naargelang de inkomens van de gezinnen.

Voor de lagere inkomens is de fiscale druk in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest bijzonder laag. Hetzelfde geldt ook voor alleenstaanden in de Vlaamse rand.

• Verklaring van de waargenomen verschillen

De waargenomen verschillen kunnen worden uitgelegd door dieper in te gaan op het effect van de verschillende heffingen in de “fiscale uitgaven” van de gezinnen. Forfaitaire belastingen nemen bij lagere inkomens de voornaamste plaats in. Bij gemiddelde en hogere inkomens zijn het de opcentiemen op de PB en de onroerende voorheffing die zwaarder wegen dan de andere heffingen. In beide gevallen hangen de gezinsuitgaven voornamelijk af van de belastbare grondslag van de belasting.

Al liggen de opcentiemen op de PB in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest over het algemeen hoger dan in voorsteden, toch is de resulterende fiscale druk zeer laag omdat de stadsbevolking gemiddeld armer is. Enkel de hogere inkomens worden getroffen door de hogere opcentiemen in de Brusselse gemeenten, en zelfs dan moet nog worden opgemerkt dat het resulterend verschil in fiscale druk de 0,5% niet overschrijdt.

Voor de onroerende belastingen zijn de uitgaven voor onroerende voorheffing van de gezinnen rela-

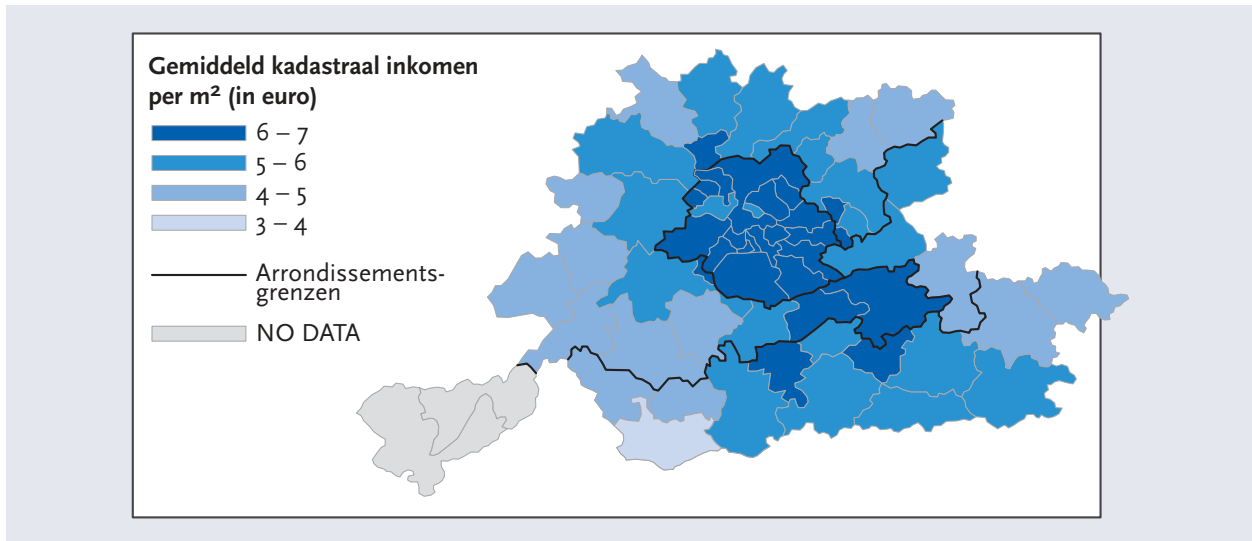
tief hoog in het zuidoostelijk deel van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in alle gemeenten (zowel Vlaams als Waals) van de zuidoostelijke rand, naarmate de kenmerken van de woningen (overwegend grotere woningen, meer nieuwbouw en meer luxueus) het kadastraal inkomen de hoogte in drijven. Door de onroerende fiscale druk “bij gelijke woningen” te analyseren, kan daarentegen een sterkere onroerende fiscaliteit worden vastgesteld voor de Brusselse gemeenten in hun geheel. Het belastingpercentage (gewestelijk basistarief + gemeentelijke opcentiemen) ligt hoger in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en in Waals Brabant, maar het verschil wordt vooral gemaakt door de geografie van het kadastraal inkomen, dit wil zeggen door de belastbare grondslag van de belasting, en niet door de gemeentebelasting. We hebben voor iedere gemeente van het stadsgewest (grafiek 15) een gemiddeld kadastraal inkomen per vierkante meter berekend, mits alle andere elementen gelijk te houden. Deze indicator kon worden berekend aan de hand van gegevens die werden verstrekt door het Beheer van het Kadaster²⁵.

Voor de hogere inkomens wordt het Brussels Hoofdstedelijk Gewest fiscaal minder aantrekkelijk. Hetzelfde geldt voor Waals Brabant.

Voor de gemiddelde inkomens (de hoofdmoot van de migratiebeweging naar de rand toe) neemt Brussel een tussenpositie in. In de Vlaamse voorsteden is de fiscale druk nog steeds relatief klein, maar het verschil tussen de Vlaamse gemeenten en de rest van het gebied bereikt met moeite 2% van de inkomens.

²⁵ Algemene Administratie van de Patrimoniumdocumentatie, FOD Financiën.

GRAFIEK 15: KI/m² - huizen eerder dan 1945 gebouwd

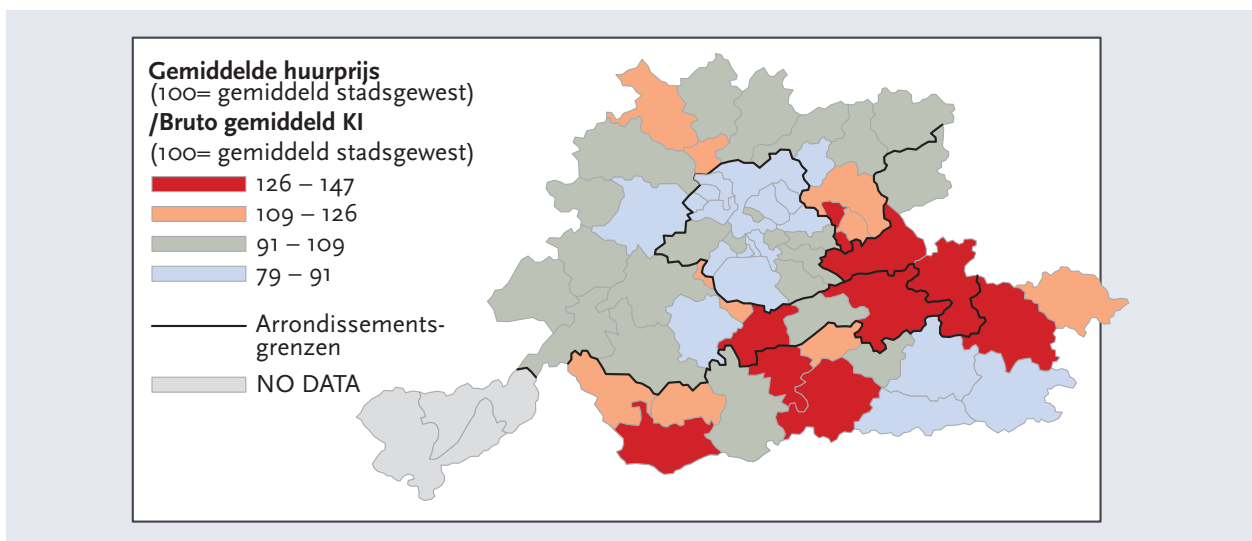
2006 • Cartografie: IGEAT-ULB.

Bronnen : Algemene Administratie Patrimoniumdocumentatie (FOD Financiën).

Deze kaarten geven een beter inzicht in de geografische verschillen in onroerende fiscale druk, bovenop de verschillen in opcentiemen die door de gemeenten en de gewesten worden geïnd. In tegenstelling tot de opcentiemen is het kadastraal inkomen een fiscale inkomenscomponent waar de gemeenten geen vat op hebben. De kadastrale inkomens, die in 1975 werden vastgelegd, liggen over het algemeen hoger in de stad. Het kadastraal inkomen per vierkante meter is ook veel hoger voor appartementen dan voor huizen. Deze situatie

benadeelt de stadsgebieden ten onrechte, hetgeen zowel vragen oproept over de rechtvaardigheid (via de onroerende fiscaliteit) ervan als over het zuinig ruimtelijk beheer. Door de nu geldende huurprijzen, die de huidige marktdynamiek weergeven, te vergelijken met de toepasselijke kadastrale inkomens, die de stadsdynamiek van de jaren '70 weergeven, kan worden aangetoond (grafiek 16) dat de kadastrale inkomens voor Brussel worden overschat ten opzichte van bepaalde gemeenten in de voorsteden.

GRAFIEK 16: Ratio van de gangbare huurprijzen/ kadastraal inkomen

Cartografie: IGEAT-ULB.

Bronnen : SEE 2001 (FOD Economie), Algemene Administratie Patrimoniumdocumentatie (FOD Financiën).

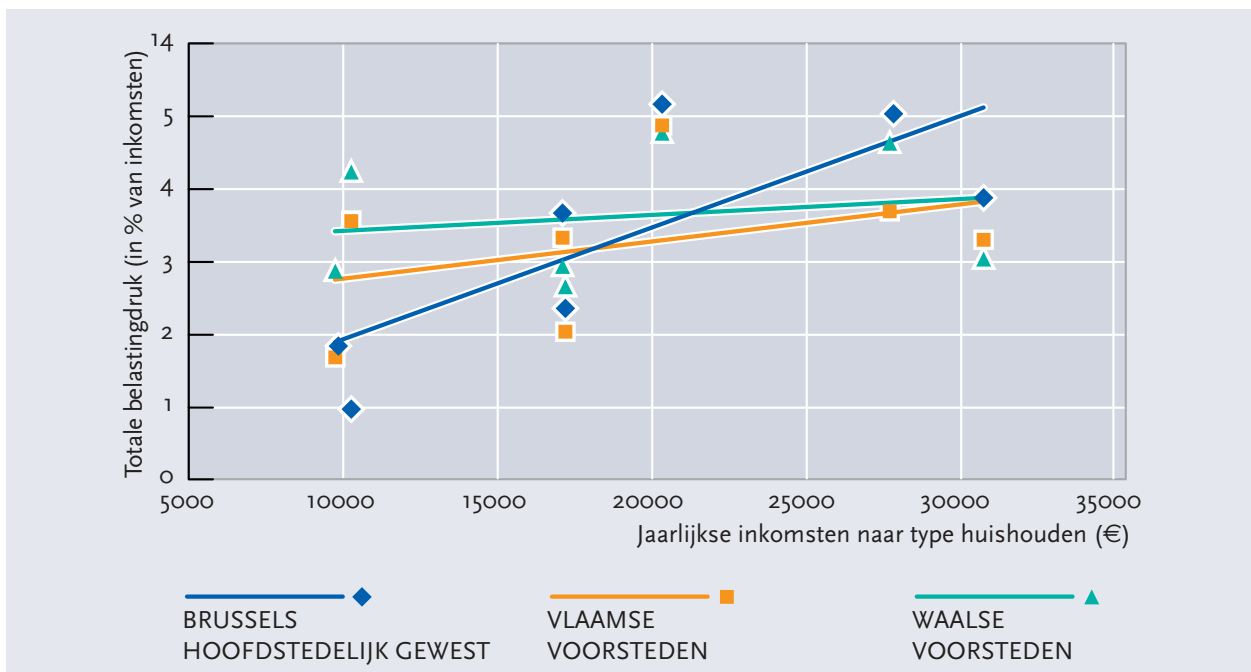
• Rechtvaardigheid van de fiscale heffingen

Het progressiviteitsprincipe van de belastingen werd bekrachtigd door de wet van 1919 ter hervorming van de Belgische fiscaliteit. Ze garandeert de solidariteit tussen de burgers en is nog steeds de basis van ons belastingstelsel. Niettemin is deze progressiviteit niet voor alle Belgen gewaarborgd; ze wordt meer bepaald op de proef gesteld door de decentralisatie van de fiscale bevoegdheden (toenemende fiscale autonomie van de lagere overheden en de gemeenten). De rechtvaardigheid van de fiscale heffingen wordt op het niveau van het individu algemeen gezien als een indicator van de “sociale solidariteit” tussen alle burgers, maar men zou ook de geografische rechtvaardigheid van de heffingen, een indicator van de “territoriale solidariteit”, kunnen gaan analyseren. In het eerste geval willen we te weten komen of de herverdelende functie van de belasting binnen een gegeven ruimte wordt gegarandeerd; in het tweede geval wordt de herverdeling tussen verschillende gebieden onderzocht. Verschillende vormen van fiscale heffingen hebben verschillende gevolgen in termen van rechtvaardig-

heid. Belastingen op basis van het draagvermogen zijn in se rechtvaardiger dan forfaitaire belastingen, die zwaarder wegen op de lage inkomens. Een blindelinge herverdeling van bepaalde progressieve belastinginkomsten (bijvoorbeeld het deel van de inkomsten uit de PB dat terugvloeit naar de gewesten of het resultaat van de gemeentelijke opcentiemen) binnen een bepaald gebied gaat nochtans in tegen het principe van de territoriale solidariteit, aangezien op die manier geen herverdeling wordt gewaarborgd met burgers die in naburige entiteiten wonen.

Aan de hand van “fiscale simulaties” voor gezinstypes van verschillende inkomensniveaus kon de progressiviteit van alle heffingen samen, dat wil zeggen de “sociale solidariteit” die de gewestelijke en gemeentelijke fiscaliteit met zich meebrengt binnen respectievelijk het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, alle Vlaamse gemeenten en alle Waalse gemeenten van het studiegebied worden geanalyseerd (grafiek 17).

GRAFIEK 17: Progressiviteit van het geheel van de heffingen naar type huishouden

De regressiecurves geven een grotere progressiviteit aan binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest: gezinnen met hogere inkomens betalen in verhouding meer belastingen (gemeentelijk en gewestelijk) dan die met lagere inkomens. Deze meer progressieve heffing in Brussel is hoofdzakelijk te verklaren door de aanzienlijke mogelijkheden tot vrijstelling van de gewestbelasting ten laste van de gezinshoofden (meer dan 25% van de Brusselse gezinnen wordt daarvan vrijgesteld) en ook door de omvang van de onroerende voorheffing, die zwaarder doorweegt op de hogere inkomens.

Het is een heel ander verhaal voor de “territoriale solidariteit”. De fiscale heffingen op gewestelijk en gemeentelijk niveau zijn, globaal genomen, regressief: er worden altijd relatief meer belastingen betaald in armere gemeenten, ook binnen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Het toenemend belang van de gemeentebelastingen in de begrotingen van de gemeenten wordt des te meer beperkt door de perequaties, die de “rijke”entiteiten, waar de belastingen meer opbrengen, bevoordeelt.

5.3. Relativering van het belang van de fiscaliteit

Kunnen de geografische verschillen in fiscale druk leiden tot een echte “concurrentieslag” tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de rand? Speelt de fiscaliteit een doorslaggevende rol voor de residentiële aantrekkingskracht?

Wij gaven eerder aan dat de heffingen van de gewestelijke en gemeentelijke overheden gemiddeld slechts 3 tot 4% van de inkomens van de gezinnen vertegenwoordigen. Deze uitgaven kunnen wellicht geen factor vormen bij de lokalisatie van gezinnen. Die zullen relatief veel meer aandacht besteden aan de vastgoedprijzen, aangezien de aflossingen op een hypothecaire lening vaak 25% tot 35% van het totale inkomen vertegenwoordigen. Onderzoeken over woonmigratie en statistieken²⁶ tonen aan dat de migratie van gezinnen tussen de stad en de stadsrand vooral wordt bepaald door hun familiale en professionele levensloop en dat de lokalisatiefactoren voornamelijk te maken hebben met de kwaliteit van het leefmilieu en de bereikbaarheid van de eigendom. Bewegingen naar de voorsteden

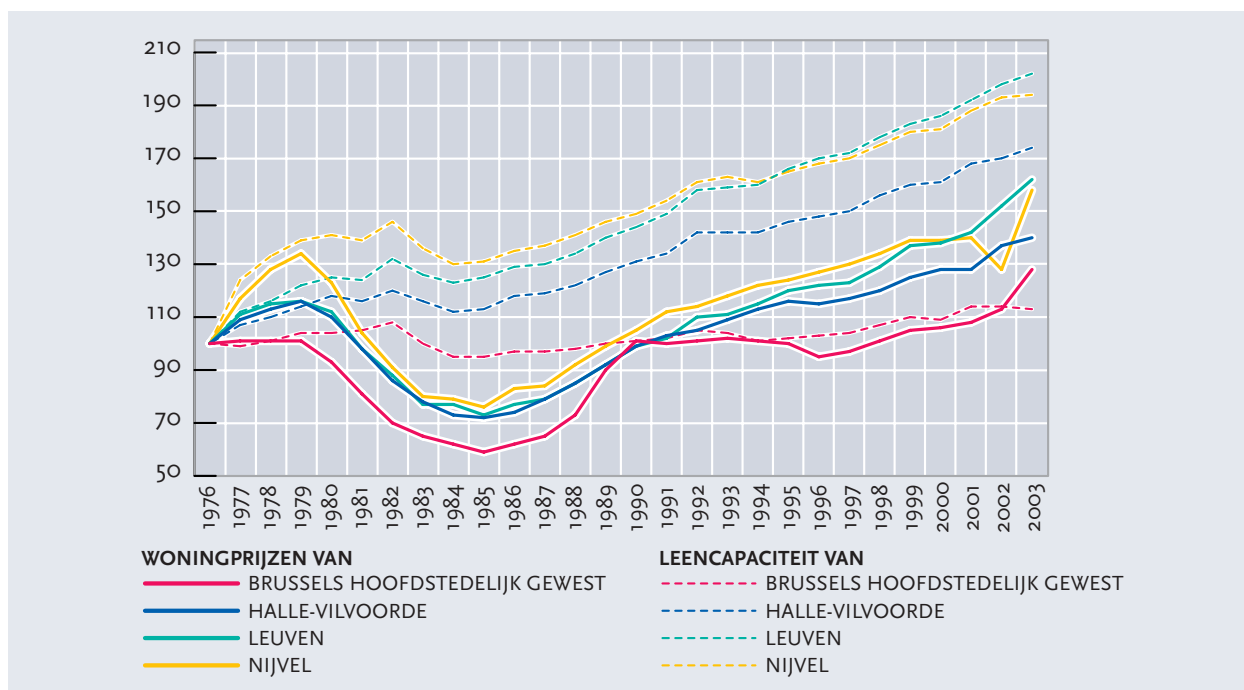
zijn typisch voor families die gaan uitbreiden. Verder zijn gezinnen die zich bij voorkeur vestigen in de voorsteden, terwijl ze wel in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest blijven werken, gezinnen met een “gemiddeld” sociaal en professioneel statuut: ze hebben meestal hogere secundaire studies of niet-universitair hoger onderwijs genoten. Hooggekwalificeerde werknemers (universitair diploma of hoger) hebben een voldoende groot inkomen om zich een woning te kunnen veroorloven op het grondgebied van het gewest die voldoet aan hun verwachtingen.

Uit een analyse van de statistieken blijkt dat deze gezinnen hoofdzakelijk naar wijken migreren die als “groen”, “rustig” en “proper” worden beschouwd en naar comfortabele woningen met een tuin waar ze, bovenal, de eigendom van kunnen verwerven. De geldende prijzen op de Brusselse vastgoedmarkt weerhouden “de gemiddelde Brusselaar” er echter van om een woning te kopen op het grondgebied van het gewest, zoals grafiek 18 aantoont²⁷.

²⁶ Sociaal-economisch onderzoek 2001, FOD Economie.

²⁷ De “leencapaciteit” wordt berekend op basis van het inkomen, rekening houdend met de hypothecaire rente en de inflatie. Bron: Charles, J. (2007), *Structure de la propriété sur le marché locatif privé bruxellois. Analyse comparée du profil des bailleurs et des locataires*, IRSIB.

GRAFIEK 18: Leningscapaciteit en prijzen van de woningen (1976 = 100)

Deze situatie dwingt de gezinnen ertoe om steeds verder weg van de stad een woning te gaan zoeken die binnen hun bereik ligt, zodat de “frontlijn” van de verstedelijking steeds verder opschuift²⁸. Dit rechtvaardigt de instrumenten die door het Brussels Hoofdstedelijk Gewest werden opgezet om Brusselaars gemakkelijker toegang te geven tot een eigendom: het Woningfonds, verminderde registratierechten, aankopen via de GOMB, renovatiepremies. Deze maatregelen hebben ontegensprekelijk een concrete, zeer positieve invloed op mogelijke kopers, ook al is de trend hiermee nog

lang niet omgebogen. Sinds de invoering van de maatregel in 2002 hebben een groeiend aantal vastgoedtransacties een vermindering genoten; een voordeel dat voorbehouden is aan eigenaars die hun eigendom bewonen, zodat we mogen aannemen dat het percentage eigenaars, dat in 2001 nog maar 40% bedroeg, is toegenomen. Het migratiesaldo van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest tegenover de rest van het land blijft hoe dan ook sterk negatief, en breidt verder uit naar arrondissementen voorbij Nijvel en Halle-Vilvoorde.

²⁸ Dubois, O. en Halleux, J.-M. (2003), Marchés immobiliers résidentiels et étalement urbain contraint. L'accessibilité au logement au sein des communes wallonnes de la région métropolitaine bruxelloise, *Belgeo*, 3, p.303-328.

5.4. Conclusie

Het huidige financieringssysteem van de lokale overheden is vanuit geografisch oogpunt niet rechtvaardig, maar komt evenmin ten goede aan de doelstelling van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest

om wonen aantrekkelijker te maken. Hoewel het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en haar 19 gemeenten een ruim aanbod aan goederen en diensten aanbieden dat grotendeels ten dienste staat van inwoners van de naburige gewesten, die de last ervan niet dragen, zijn haar belastingontvangsten per inwoner toch niet aanzienlijk hoger dan die in de rand. Vergeleken met die van de burens, is de Brusselse fiscaliteit gunstiger voor gezinnen met een laag inkomen en lijkt ze in verschillende opzichten rechtvaardiger dan die van de buurgewesten. Dit is een belangrijke troef van het gewest waaraan de nodige aandacht moet worden besteed. Aangezien de inkomens van de Brusselse

bevolking relatief laag zijn, betekenen deze uitgaven gemiddeld echter een hogere fiscale druk dan in de meeste voorstedelijke gemeenten. Doordat welstellende inwoners zich in de Brusselse rand gaan vestigen, verkrijgen die gemeenten aanzienlijke meerinkomsten waarmee ze een milder fiscaal beleid kunnen voeren. De fiscale concurrentie in de strikte betekenis van het woord slaat overigens slechts op een miniem deel van het gezinsbudget; tussen de gemeenten onderling bedraagt het verschil voor eenzelfde huishouden nooit meer dan 2% van het inkomen. Vanuit het oogpunt van de aantrekkelijkheid van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest dient het belang van de fiscale druk dus sterk te worden gerelativeerd. De gezinsmigratie tussen de stad en de voorsteden wordt in ruime mate bepaald door andere factoren, zoals de levenskwaliteit of de bereikbaarheid van de eigendom.

Lijst met tabellen

TABEL 1	De evolutie van de wisselkoers van de US Dollar tegenover de Euro	11
TABEL 2	Jaarlijkse groeipercentages van het BBP tegen constante prijzen : vergelijking tussen het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, het Rijk en de Europese Unie	12
TABEL 3	Evolutie van het indexcijfer van de consumptieprijzen	14
TABEL 4	Totale binnenlandse werkgelegenheid (% jaarlijkse groei)	18
TABEL 5	Vergelijking van de economische activiteitsgraad in % van de bevolking tussen 15 en 64 jaar	19
TABEL 6	Totaal aantal niet-werkende werkzoekenden (administratief)	20
TABEL 7	Werkloosheidsgraad (administratief)	20
TABEL 8	Werkloosheidsgraad (op basis van enquêtes)	20
TABEL 9	Werkzame Beroepsbevolking (op basis van enquêtes)	21
TABEL 10	Evolutie van de publieke en private O&O-uitgaven in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België	22
TABEL 11	Demografie : aantal inwoners op 1 januari en gemiddelde jaarlijkse groeivoet	23
TABEL 12	Internationaal karakter van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	23
TABEL 13	Sectoriële specialisatie in diensten: evolutie van de werkgelegenheid in de periode 1995-2005	24
TABEL 14	Welvaartsparadox	25
TABEL 15	Arbeidsmarktparadox	26
TABEL 16	Innovatie en ondernemerschap	27
TABEL 17	Vastgoedmarkt, infrastructuur en levenskwaliteit	28
TABEL 18	Centrumfunctie	28
TABEL 19	Statistisch overzicht van de Brusselse autonijverheid	30
TABEL 20	Gecumuleerde impact van een vermindering van 3300 banen in de autonijverheid	33

Lijst met grafieken

GRAFIEK 1	Vergelijking van de vooruitlopende samengestelde indicator van de economische activiteit met de evolutie van de conjunctuur volgens de indicator van de economische activiteit en het BBP van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	6
GRAFIEK 2	Vergelijking van de vooruitlopende arbeidsmarktindicator met de conjunctuurcomponent van het aantal niet-werkende werkzoekenden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest	7
GRAFIEK 3	Evolutie van de wereldhandel in reële termen 1996-2007	9
GRAFIEK 4	Evolutie van de groei van het wereld- en Europese-BBP in reële termen 1970-2008	9
GRAFIEK 5	Evolutie van de prijs van de ruwe olie	11
GRAFIEK 6	Jaarlijkse groei van de bruto toegevoegde waarde in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, in de arrondissementen van de rand en in België	13
GRAFIEK 7	Evolutie van de industriële productie in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en België (index 2000=100)	15
GRAFIEK 8	Conjunctuurcyclus van de reële omzet in de diensten en in de industrie	16
GRAFIEK 9	Conjunctuurcyclus van de reële omzet in de voornaamste dienstensectoren	17
GRAFIEK 10	Evolutie van de binnenlandse werkgelegenheid	18
GRAFIEK 11	Index (1990 = 100) van het aantal niet-werkende werkzoekenden	19
GRAFIEK 12	Gemiddelde fiscale druk	36
GRAFIEK 13	Jaarlijkse gemiddelde fiscale uitgaven van de huishoudens	37
GRAFIEK 14	Fiscale druk voor verschillende types van huishoudens	38
GRAFIEK 15	KI/m ² - huizen eerder dan 1945 gebouwd	40
GRAFIEK 16	Ratio van de gangbare huurprijzen/ kadastraal inkomen	40
GRAFIEK 17	Progressiviteit van het geheel van de heffingen naar type huishouden	41
GRAFIEK 18	Leningscapaciteit en prijzen van de woningen (1976 = 100)	43